

Daha ileriye... En iyiye...

HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ

Uzaktan Eğitim Uygulama ve Araştırma Merkezi

20.YÜZYIL SİYASİ TARİHİ

Doç.Dr.Sadık ERDAŞ

Geçici Barış Dönemi(1919-1929)

Neden Geçici Barış?

Savaş Sonrası Genel Görünüm

- Birinci Dünya Savaşının sonucu ile barış antlaşmaları birlikte göz önünde tutulduğunda, Avrupa diplomasisinin ve kuvvetler dengesinin temel unsurlarını teşkil etmiş olan üç büyük İmparatorluğun, -**Rus Çarlığı, Avusturya-Macaristan İmparatorluğu ve Alman İmparatorluğunun**- tarih içindeki ömürlerini tamamlayarak yıkıldılar.
- Barışın sağlanabilmesi için kuvvetler dengesinin Avrupa'da yeniden kurulması gerekiyordu. Barış antlaşmalarının toprak hükümlerine ilk bakıldığında, milliyetler ilkesinin uygulaması ile yeni devletlerin kuruluşunun milli birlikler üzerine dayandırılmasıyla, dengesizlik faktörlerinin ortadan kaldırılmak istendiği gibi bir görüntü ortaya çıkar.
- Ancak bu sadece Avusturya-Macaristan İmparatorluğunun kalıntıları üzerinde yapılmıştır. Bu da tam olarak değil. Çekoslovakya ve Yugoslavya farklı unsurları kapsamaktan geri kalmamıştır.
- **Balkanların toprak düzenlemeleri ise, tatmin edilmemiş ihtirasları ve doyurulmamış iştahları kamçulamaktan başka bir şey yapmamıştır.**
- Çarlık Rusya'sının yıkılmasına ve komünist rejimin kurulmasından sonra bu devlet, sade Avrupa'da değil, bütün dünyada da kuvvetler dengesini ileride köklü bir şekilde değiştirmek üzere, **kabuğuna çekilmiştir.**
- Osmanlı İmparatorluğunun yıkılışı ise **Orta Doğu kuvvetler dengesinde boşluk bırakmıştır.** Savaşın galipleri İngiltere ve Fransa bu boşluğu daha makul bir düzenle dolduracakları yerde, kendi emperyalizmleri için bakir bir alan olarak ele almışlardır.
- Alman İmparatorluğuna gelince; savaşın sonunda imparatorluk yıkılınca, Müttefikler cezalandırmak için Alman milletini ellerine almışlardır. **Versay Barışı bir kin ve intikamın ağır bir belgesi** olmuştur. Almanya'nın kuvvetler dengesinde bıraktığı boşluk, kin ve intikam tedbirleriyle doldurulmak istenmiştir. Bu ise bizzatı bir dengesizlik yaratmaktan başka bir şey olmamıştır.
- Böylece, barış antlaşmaları harita üzerinde bir düzen yaratmakla beraber, milletlerarası hayatta istikrarsız ve sallantılı düzenin bütün iç unsurlarını kapsamıştır. Bunun içindir ki, **barış 1929-30 yıllarına kadar bir takım kaynaşmalarla ancak korunabilmiş**, fakat bu yıllardan sonra olaylar bir eğik düzey üzerinde hızla yuvarlanarak II.Dünya savaşına doğru gidilmiştir.

- Birinci Dünya Savaşı sonunda dört imparatorluğun yıkılmasının önemli sonuçlarından biri de, **Fransa'nın kara Avrupa'sında kuvvetler dengesinde sivrilmiş** olmasıydı. Bununla beraber, Çarlığın yıkılması, İngiltere'nin bir kıta devleti olmayışı ve Amerika'nın tekrar infirat politikasına dönmesi, Fransa'nın, güvenliği için duyduğu endişeden kendisini uzaklaştıramadı. Fransa Almanya'dan almış olduğu ağır intikamın, Almanya'da bir karşı-intikam duygusunu kışkırtacağını biliyordu.
- Almanya'dan duyduğu korku ve bu korku dolayısıyla ortaya çıkan güvenlik meselesi, 1919'dan itibaren Fransız dış politikasına hakim olan temel faktör olmuştur. **Fransa 1919 dan itibaren gelecekteki bir Alman saldırısına karşı tedbirler aramağa başlamıştır. Bu tedbirlerin başında "fiziki garantiler" geliyordu.**
- Fransa daha barış konferansında, bir Alman saldırısını imkansız değilse bile etkisiz bırakacak maddi tedbirler peşinde koşmuş ve bunların en etkilisini de Ren bölgesini (Rheinland) Almanya'dan alarak kendi sınırları içine katmakta görmüştür.
- Fakat İngiltere ve Amerika, "yeni bir Alsace-Lorraine" meydana getirmekten korktukları için Ren Bölgesinin Almanya'dan ayrılmasına razı olmadılar. Bunun yerine Fransa'ya, bir **Alman saldırısına karşı ortak garanti** vermeyi teklif ettiler. Fransa Ren'i alamayınca bu teklife razı oldu ve 28 Haziran 1919 da, İngiltere, Amerika ve Fransa, bir Alman saldırısı halinde Fransa'ya askeri yardım vadeden anlaşmaları imzaladılar.
- Fakat Amerikan Senatosu; hem Versay Antlaşmasını ve hem de bu anlaşmayı tasdik etmeyi reddedince, İngiltere'nin taahhüdü de yürürlüğe girmedi. Çünkü İngiltere Amerika ile birlikte ortak garanti vermişti.

- **Fransa**, Almanya'ya karşı İngiltere ile Amerika'yı yanına alamayınca, **Almanya** etrafındaki küçük devletlerle ittifak antlaşmaları sistemi kurma yoluna gitti. Bunun için, daimi tarafsızlığına rağmen Almanya'nın saldırısına uğramış olan ve Almanya'ya karşı Fransa kadar korku duyan **Belçika** ile 7 Eylül 1920 de bir ittifak imzaladı.
- Fransa **ikinci ittifakı Polonya** ile imzaladı. Polonya Almanya ve Rusya'dan toprak alarak kurulmuştu ve ayrıca Rusya'daki Bolşevik rejimle de bir savaş yapmıştı. Bu sebeple hem Almanya'dan ve hem de Rusya'dan çekiniyordu. Fransa'nın ittifak teklifi Polonya'nın bu korkusuna karşı bir garanti idi. Fransa'ya gelince, Alman tehlikesine karşı Rusya'nın yerine Polonya'yı ikame etmek istedi. **Fransa-Polonya Anlaşması 19 Şubat 1921** de imzalandı. Buna göre, taraflardan biri bir saldırıya uğrarsa, topraklarının korunması için alınacak tedbirler konusunda birbirlerine danışacaklardı.
- Fransa bundan sonra **Küçük Antant** devletleri denen ve Macaristan ile Bulgaristan'ın barış antlaşmalarına karşı duydukları hoşnutsuzluktan (revizyonizm) çekinen **Çekoslovakya, Yugoslavya ve Romanya** ile, bir saldırıya karşı birbirleriyle danışmayı öngören anlaşmaları imzalamıştır. **Fransa-Çekoslovakya anlaşması 25 Ocak 1924** de, **Fransa-Romanya anlaşması 10 Haziran 1926** da ve **Fransa-Yugoslavya anlaşması da 11 Kasım 1927** de imzalanmıştır.

Avrupa 1919-37

500 km

1919/20 yıllarında
Almanya'nın kay-
bettığı topraklar

Almanya 1920-37

Almanya'nın İ Durumu

- Savaşın sonunda kıta Avrupası'nda Fransa kesin bir üstünlüğe sahip iken ve yukarıda belirttiğimiz kombinezonlarla da bu üstünlüğünü daha da kuvvetlendirirken, **Almanya mütareke gününden itibaren, iç siyasal ve ekonomik durumu itibariyle, her gün biraz daha çöküntüye doğru gitmekteydi.**
- 1918 Kasım ayının ilk günlerinden itibaren Almanya'nın çeşitli yerlerinde sosyalist ayaklanmalar çıktığını görmekteyiz. **Mütarekenin imzasından ve Cumhuriyetin ilanından sonra bu ayaklanmalar gittikçe arttı ve Almanya içeride tam bir karmaşaya uğradı. Rusya'daki Bolşevik rejimin de kışkırtmasıyla komünistler de bu karışıklıklarda aktif bir rol oynuyordu.**
- Bu atmosfer içindedir ki, **Karl Liebknecht'in liderliğinde bulunan Alman Sosyal-Demokratları, 29 Aralık 1918 de Berlin'de yaptıkları bir kongrede "Alman Komünist Partisi"ni (Kommunistische Partei Deutschlands) kurdular ve 4 Ocak 1919 da 150.000 işçinin katılımıyla başlattıkları bir grevle beraber, sosyalist hükümeti devirmek için bir darbeye teşebbüs ettiler.** Bu ayaklanma on gün kadar sürdü ve 13 Ocakta hükümet kuvvetleri tarafından bastırıldı. Komünist liderlerinden Liebknecht kaçarken ve Rosa Luxemburg da hapishaneye götürülürken öldürüldü. Bu hareket bu şekilde bastırılmakla beraber, bu karışıklıklar Nisan ayına kadar devam etti.

inder, vereinigt euch!

AND
I DEUTSCHLANDS

Montag,
18. Januar 1988
43. Jahrgang / Nr. 14

A-Ausgabe
Einzelpreis 15 Pf

Redaktion und Verlag: Franz-Mehring-
Platz 1, Berlin, 10177, Telefon: 5 82 16
(Sonntagsnummer), Abonnementspreis
monatlich 3,58 Mark, ISSN 0323-3275

Demonstration für Sozialismus und Frieden
über 200 000 Berlinern

- 19 Ocak 1919 da da Kurucu Meclis seçimleri yapıldı. Bu seçimlerde Sosyalistler, Merkez Partisi (Zentrum) ve Demokratlar (Deutsche Demokratische Partei) en çok oy alan partilerdi. Kurucu Meclis, küçük Weimar kasabasında toplanmayı uygun buldu. Yeni Alman anayasası 11 Ağustos 1919 da yayınlandı.
- Almanya Weimar anayasası ile ilk defa demokratik bir düzene kavuştuğu sırada Versay Antlaşması ortaya çıktı. Versay demokrat devletler tarafından Almanya'ya empoze edilmişti.
- Bu şekilde Alman demokrasisi, Almanya'nın hezimet ve Versay barışı ile sıkı sıkıya bağlanmıştı. Lakin devletlerin demokrat Almanya'ya zorla kabul ettirdikleri bu **barış, sağ ve sol, bütün Alman kamu oyunda büyük tepki ile karşılandı.** Özellikle **Almanya'nın savaştan sorumlu ve suçlu tutulması ve Hindenburg, Ludendorff, Von Tirpitz, Bethmann-Hollweg gibi 895 önemli kişinin Müttefiklere tesliminin istenmesi bütün Alman milletini ayağa kaldırdı.** Bu durum karşısında Müttefikler gerileyerek isteklerini birkaç önemsiz kişiye indirdilerse de, bu, **1920 Martında bazı generallerin bir sağcı hükümet darbesi yapmaları için bir fırsat oldu.**
- Bu darbe bir yıl önceki solcu darbeye cevaptı. Askerlerin hükümet darbesiyle Dr. Wolfgang Kapp Berlin'e gelerek hükümeti ele geçirdi. Alman hükümeti Stuttgart'a kaçmak zorunda kaldı. Ancak bu darbe birkaç gün devam edebildi. Halk ve ordu Kapp'ı desteklemediği gibi solcuların kışkırtmasıyla Berlin'de grevler çıktı. Dr. Kapp tutunamayacağını anlayınca kaçtı. Lakin Alman hükümeti de darbeye katılanları cezalandırmaya cesaret edemedi.

- Alman demokrasisi bu şekilde sol ve sağdan gelen diktatörlük tehlikeleri içinde çalkanırken, ekonomik durum da günden güne bir kaosa gitmekteydi. Versay ile yükletilen amansız tamirat borcu, enflasyonun bir çığ gibi büyümesine sebep oldu. Üretim ve ekonomik hayat felce uğradı. Siyasal çalkantılar da ekonomik hayatı tahrip ediyordu. 1923 yılı ekonomik krizin en yüksek noktasını teşkil etti.
- 1923 Şubatında **Berlin'de bir kilo et 3.400 Mark iken, Kasım ayında bu fiyat 280 milyar Mark'a yükseldi.**
- **1921 de bir Dolar 70 Mark iken, 1923 Kasımında bir Dolar 840 milyar Mark oldu.**
- Vergiler devlet masraflarının ancak % 2' sini karşılıyordu. Solcuların kışkırtmasının da etkisiyle memlekette grevler artarken ve halk dükkanları yağma ederken, öte yandan **Nasyonal-Sosyalist Partisinin lideri Adolf Hitler, hükümeti "Soyguncular Hükümeti" diye adlandırıyor ve "Diktatörlük istiyoruz" diye bağırtıyordu.**
- Ekonomik durum 1924'den itibaren yavaş yavaş düzelme işaretlerine kavuştu. Bunda **tamirat borçlarının** akla yatkın ve mantıklı bir düzene sokulması büyük rol oynadı.

- Versay Antlaşmasına göre, Almanya, Müttefik ve Ortak devletlerin sivil halkına ve mallarına yaptığı zararları da ödeyecekti ki, savaş tazminatının adı bu suretle Tamirat Borcu'na çevrilmiş olmaktaydı. Tamirat borcunu Müttefikler ve özellikle **Fransa, Almanya'yı adamakıllı ezmek için bir vasıta olarak görmüş ve bunun için de borç son derece yüksek tutulmuştu.** Bu ise Almanların Fransa'ya olan kızgınlığını şiddetlendirmekten başka bir şeye yaramadı. İki savaş arası devresinde Müttefiklerin hiçbir konferansı yoktur ki, tamirat borçları söz konusu olmasın ve her seferinde de bu borç biraz daha indirilmiş bulunmasın. Gerçekçi olmayan bu borçlar, sonunda, çok az bir ödeme ile sıfırlandı.
- Tamirat borçlarını tespit etmek için bir müttefikler arası komisyon kurulmuştu. Komisyon 1921 Ocak ayında borcun miktarını **56 milyar Dolar** olarak tespit etti. Almanya buna itiraz etti ve Komisyon **Mayıs ayında borcu 33 milyar Dolara** indirdi. Fakat bu da Almanya'nın ödeme kabiliyetinin çok üstündeydi. Buna rağmen Müttefik baskısı karşısında Almanya boyun eğdi ve Ağustos ayında 250 milyon Dolarlık ilk taksiti ödedi. Fakat, bu, bundan sonraki üç yıl içinde Almanya'nın para olarak ve tam olarak ödeyeceği son taksiti de teşkil etti. Çünkü bu tarihten itibaren Almanya'da ekonomik kriz ilk hızını almaya başladı. **Sermaye sahipleri paralarına el konacağından korkarak paralarını dışarıya kaçırmaya başladılar. Mark hızla değer kaybetmeye başladı.**

- Bu durum karşısında, 1921 yılı sonunda Almanya, borçlarını ödeyemeyeceğini, kendisine beş yıllık bir erteleme süresi tanınmasını istedi. İngiltere, Almanya'dan tamirat borcu alamayacağını gördüğü için, bu isteği müsait karşıladı. Çünkü savaştan önce Almanya İngiliz ekonomisi için iyi bir pazardı. Halbuki şimdi böyle değildi. İngiltere Almanya'nın satın alma gücünün tekrar kurulmasını istiyordu. Fransa ise tamirat borçlarını Almanya'ya muhakkak ödetmek istiyordu. Bu sebeple İngiltere ile Fransa arasında görüş ayrılığı çıktı.
- Borçların ertelenmesi konusunda yapılan görüşmeler 1922 yılı sonuna kadar sürdü. **Fransa bir sonuç alamayınca, Belçika ile birlikte 1923 Ocak ayında Rhur bölgesini işgal etti.** Rhur sanayiine de el koyup Almanya'ya borçlarını bu şekilde ödetmek istiyordu. **Rhur'un Fransa tarafından işgali, bir yandan İngiliz-Fransız münasebetlerini, bir yandan da Fransız-Alman münasebetlerini gerginleştirdi.** Fransa ile Almanya arasında bir savaş havası esiyordu. **Rhur'daki Almanlar pasif mukavemete başvurdular.** Alman işçileri işlerini terk ettiler. Demiryolu personeli Fransızlardan emir almayı reddettiler. Posta ve telgraf memurları Fransız ve Belçikalıların mektup ve telgraflarını göndermediler. Gönüllü Alman milisleri baltalama hareketlerine giriştiler. İngiltere ve Amerika, Fransa'nın bu hareketini tepki ile karşılamış ve kamu oyu Almanları destekliyordu. Fakat bu gelişmeler dolayısıyla ki, Alman Mark'ı günden güne kıymetten düştü ve Almanya bir çöküntünün kenarına geldi.

- Bu ekonomik krizle birlikte Almanya'nın içinde de siyasal durum tekrar karıştı. Fransızlar Almanların direncini kırmak için separatist hareketleri kışkırttılar. Bunun sonucu olarak Rhur bölgesinde bir **Ren Cumhuriyeti** kuruldu. Fransa Rhur'u Almanya'dan ayırmak istiyordu.
- Palatinat muhtariyetini ilan etti. Saksonya ve Thuringen'de separatist komünist hükümetler kuruldu. **Bavyera'da 1923 Kasımında Hitler ve Ludendorf liderliğindeki Nasyonal Sosyalist İşçi Partisi bir hükümet darbesine teşebbüs etti ve birkaç gün için hükümeti ele geçirdi.**
- Fakat bu karşılıklı sertlik içinde hem Almanya ve hem de Fransa, zorlama ile isteklerini gerçekleştiremeyeceklerini anladılar. 1923 Eylülünde başbakanlığa gelen Gustav Stresemann pasif mukavemeti durdurdu. Fransa da baskı yoluyla Almanya'ya para ödetemeyeceğini gördü. Öte yandan **İngiltere ile Amerika da araya girmişler ve bu meselenin çözümlenmesini istiyorlardı.** Her iki devlet de birer komite kurarak Almanya için bir ödeme planı hazırladılar. Sonunda **Amerikalı Charles G. Dawes'in ödeme planı, 1924 Ağustosunda Londra'da imzalanan bir protokolle kabul edildi.**

- Dawes Planı ile Almanya için toplam bir borç tespit edilmemiş, sadece 250 milyon dolardan başlamak üzere ve artan bir miktarda yıllık taksitler belirtilmişti. Ayrıca, Almanya'ya 200 milyon dolar borç verilecekti ki, bunun yarısını Amerika üzerine aldı. Nihayet, Dawes Planına göre, Rhur da boşaltılacak ve Almanlara geri verilecekti.
- **Dawes Planı, Almanya'ya bir rahatlık getirdi. Yeni bir para sistemi ile ekonomisini düzeltti. Mark'ın kıymeti yükselmeye başladı. Üretim arttı ve Almanya'nın milletlerarası ticareti genişledi. "Made in Germany", dünya ticaretinde yeniden alışılan bir isim oldu. Dawes Planı ile Fransız-Alman münasebetleri de düzeldi ve Lokarno'ya varan yolu açtı.**
- Dawes Planı dört yıllık bir ödeme sistemi kabul etmişti. Bu sebeple 1929 yılında tamirat borçları meselesi yine ele alındı. Fransız-Alman münasebetleri artık iyi olduğundan meseleye iyi niyetle girildi.
- Sonunda, 1930 Ocak ayında, Dawes Planının hazırlanmasında rol oynamış bulunan **Owen D. Young'in hazırladığı Young Planı kabul edildi. Bu plana göre, Almanya yılda 391 milyon olmak üzere 22 taksit ödeyecekti ki, bunun tutarı 26 milyar dolar kadar yapıyordu. Fakat bu planı da yürütmek mümkün olmadı.**
- 1929-30 dünya ekonomik buhranı dolayısıyla Almanya borcunu yine ödeyemeyeceğini bildirdi. Bunun üzerine **Amerika Cumhurbaşkanı Herbert Hoover'in teklifi üzerine, 1931 de, borçların bir yıl için tecili hususunda Hoover Moratoryumu kabul edildi.** Lakin bu erteleme de fayda etmedi. Çünkü dünya ekonomik buhranı bütün memleketleri sarsmıştı. Bu sebeple, 1932 Haziranında Tamirat Komisyonunun Lausanne'da yaptığı bir toplantıda, Almanya'nın son defa olarak 750 milyon dolar ödemesine ve borçların üzerinden sünger geçirilmesine karar verildi. **Almanya'nın ödediği tamirat borcunun tutarı bu suretle ancak 5.5 milyar dolar oluyordu.** Tamirat Borçları hikayesi de bu şekilde kapandı.

Locarno Antlaşmaları

Fransız-Alman münasebetleri, ancak, 1925 Ekiminde imzalanan **Locarno Antlaşmaları** ile bir karşılıklı güven çerçevesi içine girebilmiştir.

Locarno Antlaşmaları da Fransa'nın Almanya'ya karşı güvenliği sağlama çabalarının bir sonucu olmuştur. Fransa 1922 yılında İngiltere'den bir ittifak koparamayınca, güvenlik meselesinin peşini bırakmadı ve bunun için Milletler Cemiyetine döndü. Milletler Cemiyeti, çalışmalarının ilk gününden itibaren, silahsızlanma meselesi üzerine eğilmişti. Silahsızlanma meselesi ise güvenlik meselesiyle sıkı bir bağlantı halindeydi. Bunun için **Milletler Cemiyeti 1923 yılında bir Karşılıklı Yardım Antlaşması** hazırlayarak bunu devletlerin onaylamasına sundu. Buna göre, bir devletin diğerine saldırısı halinde Milletler Cemiyeti Konseyi kimin saldırgan olduğuna dört gün içinde karar verecek ve diğer devletler saldırıya uğrayan tarafa yardım edecekti. Fransa ve müttefikleri bunu kabul etti. Lakin İngiltere, Dominyonlar, İskandinav devletleri ve Hollanda, taahhütlerini arttırdığı sebebiyle, bunu kabul etmediler. Böylece bu güvenlik sağlama teşebbüsü suya düştü.

Fakat Milletler Cemiyeti bu işin peşini bırakmadı. Özellikle Fransa'nın teşebbüsleriyle **1924 yılında Milletler Cemiyeti Asamblesi Cenevre Protokolü** adını alan bir Milletlerarası Anlaşmazlıkların Barışçı Yollarla Çözümü İçin Protokol'ü kabul ile bunu yine devletlerin imzasına sundu. Bu protokole göre, devletler, aralarında çıkacak anlaşmazlıkları, ya Milletlerarası Daimi Adalet Divanı'na veya hakeme havale edeceklerdi. Bunu yapmazlarsa, saldırgan sayılacaklardı. İngiltere ve Dominyonlar, Milletler Cemiyeti Pakti'nin kendilerine yeteri kadar taahhüt yüklediklerini, üzerlerine daha fazla taahhüt alamayacaklarını bildirerek bunu da reddettiler.

Bu şekilde Fransa'nın, güvenliği için, İngiltere'yi kendisine bağlama çabaları yine sonuçsuz kalmış oluyordu. Bunun üzerine Fransa, Almanya'nın iki yıl önce kendisine yapmış olduğu bir teklife döndü. Almanya 1922 yılı sonunda Fransa'ya, İngiltere ve Belçika'nın da katılmasıyla, karşılıklı olarak savaşa başvurmama taahhüdü almalarını teklif etmişti. Rhur'un işgalinin arifesinde yapılan bu teklifi Fransa, Almanya'nın kötü niyetli bir manevrası olarak karşılamış ve üzerinde durmamıştı. Lakin Milletler Cemiyetinin güvenliği sağlama teşebbüslerinin olumlu bir sonuç vermemesi üzerine, Fransa bu Alman teklifinde İngiltere'nin bir garantisini gördü ve teklifi tekrar ele aldı.

Locarno Antlaşmaları

- Fransa'nın Almanya'ya karşı durumunun yumuşaması üzerine Stresemann, 1925 Şubatında, Fransa, İngiltere, İtalya ve Almanya'nın katılmasıyla bir saldırmazlık paktı imzasını Fransa'ya teklif edince, görüşmeler başladı ve **16 Ekim 1925 de İsviçre'de Locarno'da**, Locarno Antlaşmaları adını alan belgeler imzalandı.
- Bu belgelerden **birincisi Almanya, Belçika, Fransa, İngiltere ve İtalya arasında imzalanmış olup, Almanya ile Fransa ve Almanya ile Belçika arasındaki sınırların kesin olduğunu belirtmekteydi.**
- Yine beş devlet arasında imzalanan **ikinci** bir antlaşma ile de, İngiltere ve İtalya, birinci antlaşmayı yani, batı sınırları statüsünü, garanti altına alıyorlardı. **Bundan sonra, Almanya ile Fransa, Belçika, Polonya ve Çekoslovakya arasında ikili hakem anlaşma ve antlaşmaları imzalanmıştır.**
- Görüldüğü gibi, birinci ve ikinci belgelerle **Almanya'nın sadece batı sınırları söz konusu olmuş ve Almanya sadece bu sınırlar hakkında garanti vermiş, lakin doğu sınırları, yani Polonya ve Çekoslovakya ile olan sınırları hakkında teminat vermemiştir.** Bu sebeple, yine aynı gün Locarno'da, Fransa ile Polonya ve Fransa ile Çekoslovakya arasında imzalanan antlaşmalarla Fransa, bu iki devletin Almanya ile olan sınırları hakkında garanti verdi. Tabiiyle bu garanti Almanya'ya yöneltilmişti.
- Almanya'yı tekrar milletlerarası işbirliğine sokmuş olması bakımından Locarno Antlaşmaları iki savaş arası devrinin tarihinde büyük önem taşımaktadır. Gerçekten, bu antlaşmaların arkasından, 1926 yılında Almanya Milletler Cemiyetine üye olarak kabul edildi. Antlaşmalardan Fransa da çok hoşnut kaldı.
- Locarno Antlaşmaları Versay Antlaşmasını kuvvetlendiren değil, zayıflatan bir unsur olmuştur. Çünkü, Versay'ın sınır hükümleri ancak bu antlaşmalarla teyit ve teminat altına alınmıştır. İkincisi, Almanya, yine Versay'ın doğu sınırları için garanti vermemiş ve özellikle İngiltere de bunu kabullenmiştir.

Sovyet Rusya

- Bolşeviklerin 1918 Martında Almanya ile barış yapmaları, Müttefikleri önemli bir tehlike ile karşı karşıya bıraktı: Doğu cephesinde serbest kalan 40 tümenlik bir Alman kuvveti Batı cephesine sevk edilebilirdi.
- Rusya'nın kendi cephesini kendisinin tasfiye etmesi karşısında Müttefikler, kendileri Rusya'da bir cephe açmaya karar verdiler. Bu cepheye ayıracak kuvvetleri olmadığından bu konuda Birleşik Amerika ile Japonya'ya dayanmak istediler. Fakat bu konuda da esaslı bir işbirliği ve anlaşma meydana gelmediğinden, Rusya'ya yapılan müdahale gayet dağınık oldu. 1918 Martında İngilizler, Murmansk Sovyet'inin Batılılara olan sempatik davranışından faydalanarak Murmansk'a bir kısım kuvvet çıkardılar.
- Uzakdoğu'da da Japonlar Nisan ayı başında, küçük kuvvetlerle Vladivostok'a çıktılar. Ağustosta İngiliz ve Fransızlar, Bolşevik aleyhtarı unsurlara dayanarak, Arkhangelsk limanını işgal ettiler ve Eylül ayında bunlara bir kısım Amerikan kuvvetleri de katıldı. Rusya'daki binlerce Çek esiri, 1918 ilkbaharında Vladivostok'a sevk edilirken, Doğu Sibirya'da ayaklanınca, 1918 Eylülünde Amerika ve Japonya binlerce kişilik bir kuvveti Doğu Sibirya'ya soktu.

- 1918 Kasımında Almanya'nın mütarekeyi kabul etmesi ile Müttefikler için son derece zayıf olan Rus cephesinin önemi de kalmıyordu. Lakin özellikle Fransa'nın ısrarı ile, Rus cephesi için başka bir amaç ortaya çıktı. Bolşeviklerin daha önce yapmış oldukları **self-determination** vaatlerine dayanan milli azınlıklar bağımsızlık veya muhtariyet için ayaklanmışlardı.
- Öte yandan **Çarlık taraftarı askerler de Rusya'da bir iç savaş çıkarmışlardı. Sibiry'a da Amiral Kolchak, güney Rusya'da Denikine ve Wrangel Bolşeviklere karşı savaş yapmaktaydılar. Müttefikler bu Bolşevik aleyhtarlarını destekleme yoluna gittiler. 1918 Aralık ayında Fransa Odessa'ya yeni kuvvetler çıkardı. Fakat Batılıların bu çabaları bir sonuç vermedi ve Bolşevikler 1921 yılında içerdeki bütün mücadeleleri kazanıp tasfiye ettiler. Müttefikler de Rusya'dan kuvvetlerini çektiler.**
- Fakat Polonya meselesi Batılılarla Sovyet Rusya arasında daha çetin bir çatışma konusu oldu. **Polonya barış antlaşmaları ile bağımsızlığını aldıktan sonra, 1772 Polonya'sını gerçekleştirmek için ve Rusya'nın da içinde bulunduğu güçlüklerden faydalanarak, 1920 yılı başında Ukrayna'ya girmek istedi. Sovyetler buna karşı koydukları gibi, yaz ortalarında Varşova'ya kadar geldiler. Polonya neredeyse düşecekti.**
- Bunun üzerine İngiltere ve Fransa Polonya'nın yardımına koştular ve Varşova önünde Sovyetler ağır bir yenilgiye uğradılar. Sovyet Rusya ile Polonya arasında **19 Mart 1921 de yapılan Riga Barışı ile Polonya topraklarını daha da genişleterek bu savaştan ayrılıyordu.** Polonya'nın doğu sınırları Paris barış konferansında Curzon Çizgisi ile tespit edilmiş, fakat bu sınır Polonyalıları tatmin etmemişti. Riga Barışı Polonya'nın doğu sınırlarını şimdi bu çizginin çok daha doğusuna götürüyordu.

- Açıktır ki, Batılıların bu davranışı Sovyet Rusya'da bir korku ve endişe ve Batılıların kendisini ortadan kaldırmak istedikleri gibi bir kanı uyandırmıştı. Esasına bakılırsa, Sovyetler de Batılılara güven verememişlerdi.
- Lenin ve Bolşevikler ihtilali yaparken Barış sloganını bol bol kullanmışlar, fakat bu barış ile aynı zamanda bir Dünya Proleter İhtilali'ni de gerçekleştirmeyi düşünmüşler ve bu amaçla da **1919 Martında III'üncü Enternasyonel'i** (Comintern) **kurmuşlardı.**
- **Batılıların müdahalesi,** iç savaş, ekonomik güçlükler ve özellikle **1919-20 yıllarında Almanya ve Macaristan'da yapılan komünist hükümet darbelerinin başarısızlığı karşısında bu fikirden vazgeçip,** komünizmi önce Rusya'da yerleştirerek (**socialism in one country**), "Sovyet bahçesini korumaya" karar verdiler. Komünizmi memlekette yerleştirebilmek için de, ekonomiyi ayağa kaldırmak, Batı ile ekonomik münasebetlere girmek ve Batı'dan ekonomik ve teknik yardım almak zorundaydılar. Bunun içindir ki, Sovyetler Batı ile münasebet kurmak için büyük çaba harcadılar.
- **Batılılar bir süre Sovyet Rusya'yı resmen tanımaktan kaçındılar.** Fakat ortada bir gerçek vardı ve bu gerçeğe de gözlerini kapayamazlardı. Bu sebeple, **ilk önce İtalya Ocak 1924 de ve onun arkasından da Şubat 1924 de İngiltere, Ekim 1924 de de Fransa** yeni Sovyet rejimini tanıdılar. 1922 den önce ve sonra da diğer devletler tarafından tanınmıştır. **Birleşik Amerika ancak 1933 yılında Sovyet rejimini resmen tanımıştır.**

Sovyet Rusya ve Almanya: Rapallo

- Sovyet rejiminin Batılılar tarafından tanınması Sovyet Rusya'yı Batı ile normal diplomatik münasebetlere kavuşturmuş olmaktadır. Fakat bu tanıma işi iki taraf arasında karşılıklı güvenin kurulması için yeterli olmadı. **Sovyetler, 3'üncü Enternasyonal vasıtasıyla milletlerarası komünist hareketlerini ve Batılı memleketler komünist partilerini Moskova'dan idare etmekten hiçbir zaman vazgeçemedikleri gibi, Batılılar da, doktrini itibariyle kendi düzenlerini yıkmaya amacını güden Sovyet Rusya'ya karşı bir türlü güven duyamadılar.** Bu durum, iki savaş arası devresinde Sovyetlerle Batılılar arasındaki münasebetlerin başlıca özelliğini teşkil eder.
- **Buna karşılık** Versay düzeninin ilk yıllarından itibaren, intikamcılığın ezikliği altında bulunan **Almanya** ile Avrupa toplumu dışında bırakılmış olan **Sovyet Rusya arasında bir yakınlaşma**, belirli bir şekilde ortaya çıkmıştır.
- Başlangıçta Almanya Sovyetlerle bir yakınlaşmayı düşünmüş değildi. Çünkü, mütarekeden itibaren Almanya'da kuvvetli bir şekilde ortaya çıkan komünist faaliyetlerinde Moskova'nın oynadığı rol Weimar Cumhuriyetinin gözünden kaçamazdı. Fakat 1920 yılından itibaren, Batılıların tamirat borçları dolayısıyla Almanya'ya yönelttikleri sert muamele, Almanya'nın ümitlerini kırmış ve Alman kamu oyunda küçümsenemeyecek bir değişiklik meydana getirmiştir.
- **1922 Nisanında Cenova'da toplanan dünya ekonomik konferansı**, Almanya ile Sovyetleri bir kader birliği içinde bıraktı. Bu konferansta **Alman delegasyonu adeta bir kenara atıldığı gibi, Sovyetlerle Batılılar arasında da gergin bir hava ortaya çıktı.** Batılılar, özellikle Fransa'nın ısrarı ile, Sovyetlerden, Çarlık Rusya'sının borçlarını ödemesini ve Rusya'da devletleştirilen Batılılara ait malların tazmin edilmesini istediler. Sovyetler hiçbirini kabul etmediler. Almanların ve Sovyetlerin Cenova'da karşılaştıkları bu durum, ikisi arasında tabii bir yakınlaşma meydana getirdi ve Sovyetlerin teklifi üzerine başlayan görüşmeler sonunda, **16 Nisan 1922 de, Cenova yakınlarında Rapallo'da** bir antlaşma imzalandı.

West Banat (Croatia vs. Hungary)
Central Banat (Serbia vs. Hungary)
East Banat (Serbia vs. Romania)
Ruthenia (Hungary vs. Galicia)
Bukowina (Galicia vs. Romania)
Odenburg (Austria vs. Hungary)
Bohemian Forest (Austria vs. Bohemia)
rnopol (Galicia vs. Russia)
alibstock (Poland vs. Russia)
linus (Poland vs. Lithuania)
uper Silesia (Germany vs. Poland)

- Rapallo antlaşması, hükümleri itibariyle önemli değildi. **İki taraf aralarında normal diplomatik münasebetleri kuruyorlar ve savaşın sonuçları itibariyle karşılıklı olarak her türlü iddialarından vazgeçiyorlardı.** Fakat antlaşmanın **siyasal önemi büyüktü.**
- Sovyetlere göre, Rapallo, Versay aleyhtarı devletlerin Versay devletlerine karşı sessiz bir protestosu idi. Bundan başka, bu antlaşma "**emperyalist devletler arasındaki bölünmeden**" **faydalanarak Sovyetleri yalnızlıktan kurtarıyordu.**
- Rapallo Antlaşması Batılılar arasında büyük heyecana sebep oldu. Fransa ve Polonya, Sovyetlerden, antlaşmanın gizli hükümleri olup olmadığını sordular. Halbuki antlaşmanın hiçbir gizli hükmü yoktu.
- Sovyetler Rapallo'dan büyük bir hoşnutluk duymakla beraber, Almanya'nın Locarno Antlaşmalarını imzalamasını endişe ile karşıladılar. Almanya'nın Batı ile anlaşmasının Rapallo Antlaşmasını etkisiz bırakmasından korktular.
- Locarno Antlaşmalarına varan diplomatik müzakereler başladığı zaman, Dışişleri Bakanı Çiçerin, 1925 Mayıs'ında Sovyetler Kongresinde verdiği bir söylevde, Almanya'nın Batılılarla bir garanti antlaşması imzalaması ve Milletler Cemiyetine girmesi halinde, Almanya'nın, eşyanın tabiatı icabı, Sovyetlerle olan münasebetlerini eskisi gibi devam ettirememek zorunda kalabileceğini bildirdi. Bununla beraber, Sovyetler, Almanya'yı ellerinden kaçırmamak için iki yola başvurdular. Biri, Polonya ile münasebetlerini düzeltmek oldu. Çiçerin 1925 Eylülünde Varşova'yı ziyaret etti. İkincisi, Sovyetlerin ısrarı üzerine, **24 Nisan 1926 da, Berlin'de yeni bir Alman-Sovyet Antlaşması imzalandı.** Buna göre, taraflardan biri bir saldırıya uğrarsa, diğeri tam bir tarafsızlık güdecek ve bir devletler koalisyonu tarafından birine ekonomik ve mali yaptırımlar uygulanacak olursa, diğeri buna katılmayacaktı. Esasen Almanya, Locarno Antlaşmaları sırasında, Sovyetlere karşı uygulanacak yaptırımlara katılmayacağını Batılılara kabul ettirmişti.

Sovyetlerin "Saldırmazlık ve Tarafsızlık" Politikası

- Sovyetlerin Almanya ile imzaladıkları Berlin Antlaşması, kendilerini, ancak Almanya yönünden tatmin etti. Fakat İngiltere ve Fransa'nın Sovyet Rusya'yı yıkmak istediği ve her an savaş açabilecekleri korkusu yakalarını bırakmadı. Locarno'yu, her şeyden önce kendilerine yönelmiş olan bir blok olarak gördüler. İkinci olarak, Sovyetler, Milletler Cemiyetini de kapitalist devletlerin bir "emperyalist bloku" olarak görüyorlar ve özellikle Milletler Cemiyeti Paktının 16'ıncı maddesinde öngörülen sanksiyonların Batılılar tarafından kendileri aleyhine kullanılmasından kuşkulanıyorlardı.
- Nihayet, İngiltere ve Fransa tarafından 1924 yılında tanınmasına rağmen, Sovyet Rusya ile İngiltere ve Fransa arasında normal ve güven verici münasebetler kurulamadı. Çarlık Rusya'sının Fransa'ya olan borçları meselesi, Fransız-Sovyet münasebetlerinin gelişmesinde en büyük engel oldu. Fransa'nın, Sovyet Rusya'nın sınırlarında bulunan Polonya, Çekoslovakya ve Romanya ile yakından ilgilenmesi de Sovyetleri hoşnut bırakmıyordu.
- Buna karşılık Sovyet Rusya'nın davranışları da Batılılar için güven verici olmaktan uzak kaldı. **Sovyet Rusya 1927 yılının sonuna kadar dünya ihtilali tasarılarından vazgeçmedi** ve III'üncü Enternasyonal Sovyet diplomasisinde, Sovyet Dışişleri Bakanlığında daha nüfuzlu bir durumda bulunuyordu. **1927 yılı sonunda Trotzky'nin Komünist Partisinden tasfiye edilmesinden sonradır ki, Sovyet Rusya dünya ihtilali tasarısını ikinci plana attı.**

- Sovyet Rusya, Batılılardan duyduğu bu korku ile ve Locarno'ya karşı bir tepki olarak, etrafını çevreleyen devletlerle bir "saldırmazlık ve tarafsızlık" politikasına girişti. Önemli olan, kendisine komşu olan devletlerin Batılıların bir saldırısına alet olmaması ve Sovyet Rusya'nın Batılılardan herhangi biriyle çatışması halinde bu komşu devletlerin tarafsız kalmaları idi.
- Bu politikanın ilk uygulaması Türkiye ile oldu. Bu sırada Musul meselesinden ötürü Türk-İngiliz münasebetleri iyi değildi ve 1921 den beri Türkiye dış politikasında Sovyet Rusya'ya önem veriyordu. Bunun sonucu olarak **17 Aralık 1925 de Paris'de Türkiye ile Sovyet Rusya arasında bir dostluk ve saldırmazlık paktı imzalandı.** Buna göre, taraflardan biri saldırıya uğradığı takdirde diğeri tarafsız kalacak ve birbirlerine saldırmayacakları gibi, **birbirleri aleyhine yönelen ittifak veya siyasal anlaşmalara katılmayacaklardı.**
- Sovyet Rusya, **1926 yılında Finlandiya, Estonya, Letonya, Litvanya, Polonya ve Romanya ile, 1927 de Fransa'ya, aynı şekilde tarafsızlık ve saldırmazlık paktları teklif ettiyse de, bunlardan sadece Litvanya ile 28 Eylül 1926 da bir antlaşma yapmaya muvaffak olabildi.** Bunun üzerine Asya tarafına döndü ve **31 Ağustos 1926 Afganistan'la ve 1 Ekim 1927'de de İran ile saldırmazlık ve tarafsızlık antlaşmaları imzaladı.**

- Görüldüğü gibi, Avrupa'daki sınırlarını saldırmazlık yoluyla korumak için harcadığı çabalar başarısız kalmıştı. Bu durum Sovyetleri, barış ve silahsızlanma politikasının üstüne daha fazla düşmeye sevk etti.
- **1928 Ağustosunda, savaşı milli politika vasıtası olmaktan çıkarma amacını güden Kellogg Paktı'na katılmaya davet edildikleri zaman, Sovyetler, bu Paktın silahsızlanmaya gereken önemi vermemiş olduğunu belirtmekle beraber, buna katılmakta tereddüt göstermediler. Fakat bu Paktın yürürlüğe girmesi için Birleşik Amerika'nın tasdik etmesi gerekiyordu.**
- **Sovyetler** bunu beklemeden, **Estonya, Letonya, Litvanya, Polonya, Dantzig Serbest Şehri, Türkiye ve İran** ile imzaladıkları "**Litvinov Protokolü**" ile anlaşmayı hemen yürürlüğe soktular. Kellogg Paktı ve Litvinov Protokolü, tarafsızlık ve saldırmazlık antlaşmaları imzalamamış olan devletlerle Sovyet Rusya arasında, bu çeşit antlaşmaların yerini almış oluyordu.
- Çiçerin'in yerine **Dışişleri Bakanlığına 1929 da Litvinov'un** gelmesi, Sovyet dış politikasında **kollektif güvenlik politikasını** açacaktır. Fakat 1933 de Almanya'da Hitler'in iktidara gelmesi, Sovyet Rusya için büyük bir korku kaynağı olacaktır. Batılıların Hitler'e karşı gereken sertlikte bir politika izlememeleri, Sovyet Rusya'yı, Batılıların Hitler'i Rusya üzerine saldırtmak istedikleri gibi bir şüphe içinde bırakacaktır.

Faşist İtalya

- Sovyet Rusya'dan sonra Birinci Dünya Savaşının ortaya çıkardığı yeni rejimlerden biri de İtalya'da Faşizm olmuştur. Rusya'da Bolşevikler, nasıl savaşın yarattığı iç karışıklık, düzensizlik ve hoşnutsuzluklardan yararlanarak bir hükümet darbesi ile iktidarı ele geçirdilerse, Faşizmin İtalya'da iktidarı ele geçirmesinde de İtalya'nın karmakarışık iç durumu başlıca rolü oynamıştır.
- İtalya Birinci Dünya Savaşına büyük ümitlerle katılmıştı. **1915 Londra ve 1917 St. Jean de Maurienne anlaşmaları, Adriyatik ve Doğu Akdeniz'de İtalya'ya geniş ufuklar açmıştı.** Müttefiklerinin zaferi, ümitleri daha da kuvvetlendirmişti. Fakat **Paris barış konferansının** ilk günlerinden itibaren İtalya **hayal kırıklıklarını,** zaferin meyvesi olarak **toplamak zorunda** kaldı. 1915 Londra Anlaşmasını Başkan Wilson tanımadı. 1917 Anlaşmasını ise, Rusya tasdik etmediği için, Müttefikleri yürürlüğe koymadı. 1915 Anlaşması ile kendisine Alman sömürgelerinden pay vaad edildiği halde, sömürgelerin dağıtımında İtalya'ya hiçbir şey verilmedi. Savaşın bunca fedakarlıklarının bedeli İtalyan milleti için, ümitlerin yıkılması oldu.

Savaş sona erdiği zaman iç durum da karışmıştı. Savaş ekonomik hayatta sarsıntılar yapmıştı. Birçok fikir akımları ortaya çıkmıştı.

İtalya'nın **liberal demokrasisinin** yanında şimdi, **sendikalizm, sosyalizm, komünizm** gibi akımlar görünüyordu. Bu akımların etkisi altında, işçiler kaynaşmaya başlamıştı. İşçiler fabrikaların idare ve kârına ortak olmak istiyorlardı. Memleketin her tarafına dağılmış ve saklanan **500.000 asker kaçağı ise başka bir problem**di. Terhis olan asker ve aydınlar ise maddi ve manevi tatminsizlik içindeydi. Bunlar işsizdi. İç politikada istikrar kalmamıştı. **1919-1922 arasında iki defa seçim yapılmış ve dört hükümet değişmişti**. Hükümetlerin otoritesi kalmamıştı.

Bu durum Benito Mussolini liderliğindeki Faşist Partisi'nin (**Partito Nazionale Fascista**) işine yaradı. Faşist Partisi 1919 yılında Fascio di Combattimento olarak kurulmuş ve 1921 Kasımında Parti haline gelmişti. **Komünize** olduğu kadar **liberal demokrasiye** de aynı derecede **düşman**, disiplin taraftarı, milliyetçi bir parti idi.

1919 Kasım seçimlerinde bir tek milletvekili bile seçtirmeyen Faşistler, 1921 seçimlerinde Parlamente'ye 35 milletvekili sokmayı başardılar. Bundan sonra aydınlar, askerler ve halk arasında hızla yayılıp gelişti ve İtalya halkı, memleketin içinde bulunduğu anarşi durumundan Faşizmin disiplin ruhuna sarıldı.

Solcu akımın da gittikçe kuvvetlenmesi, Monarşiyi ve Vatikan'ı da endişeye sevk ediyordu. **1922 Ağustosunda işçilerin genel grevle ekonomiyi felce uğratmaları ve durumun karışması üzerine Faşist Partisi'nin Kara Gömleklileri Napoli'den Roma'ya bir yürüyüş yaparak hükümet darbesine hazırlanınca, Kral selameti, hükümeti Faşist Partisine vermekte buldu. 30 Ekim 1922'de Mussolini Başkanlığa getirildi. Bu, İtalya tarihinde Mussolini ve Faşist diktatörlüğünün başlangıcıdır. Bu diktatörlük 1943'e kadar devam edecektir.**

Mussolini'nin ilk işi, kısa bir sürede, muhalefeti ve demokratik müesseseleri ortadan kaldırarak, devleti Faşist Partisinde kişileştirmek oldu. Memleketin siyasal düzeni korporatif temsil esasına dayandırıldı. Mussolini döneminde devlet yapısı korporatizm'e göre şekillenmiştir. Korporatizm tek başına diktatörlük anlamına gelmemesine rağmen, Mussolini parlamento'yu feshederek korporasyonlardan oluşan bir danışma kuruluna dönüştürmüş, yetmemiş gibi bütün korporasyonların başkanını da kendisi olarak ilan ettirmiştir. Kimi alanlarda bu başkanlık statüsü yalnızca sembolik bir titr olarak görüldüyse de, Mussolini özellikle bazı korporasyonlarda yönetsel yetkilerini kullanmaktan kaçınmamıştır.

Faşizmin İtalya'da egemen olmasının önemli sonuçlarından biri de, Avrupa'nın bir çok memleketlerinde, iki savaş arası devresinde, diktatörlük akımlarının kuvvetlenmesi ve bir takım diktatörlüklerin kurulması olmuştur. Bu, savaş sonrası Avrupa'sının. XIX'uncu yüzyılın liberalizmine gösterdiği bir tepki idi. Savaşın kitlelerde yarattığı düzensizlik, anarşi ve istikrarsızlık, disiplin rejimlerinin modasını kuvvetlendirmiştir.

- Faşizmi iktidara getiren sadece iç faktörler değil, belki ondan da fazla dış faktörlerdi. İtalyan milletinin milletlerarası planda karşı karşıya bırakıldığı **hayal kırıklığı ve tatminsizlik**, Faşizmin milliyetçi politika ve propagandasına kuvvetli bir destek oldu. Mussolini, **Akdeniz'de eski Roma İmparatorluğunu yeniden yaratmak** istiyordu. Paris Barış Konferansında küçük düşürülen, bir kenara atılan İtalyan millete, bir milli prestij, bir milli benlik vermeyi vaadediyordu. İtalya'nın 1881'den beri gerçekleştirmek istediği sömürgecilik emelleri, **"Roma İmparatorluğunun yeniden kuruluşu"** adı ile Mussolini'nin elinde bir **milli idealizm** haline getirildi. Mussolini Akdeniz'e "bizim deniz" (**mare nostrum**) diyordu. Başbakan olduktan birkaç ay sonra 1923 Şubatında İtalyan Senatosunda verdiği bir söylevde şöyle diyordu: **"Şunu söylemek cesaretine sahip olmamız gerekir ki, İtalya bir tek denizde ebediyen kapanıp kalmaz, bu deniz Adriyatik olsa bile. Adriyatik'ten başka Akdeniz vardır"**.
- Esasına bakılırsa, Mussolini'nin, iktidarının ilk günlerinden itibaren gerçekleştirmeye çalıştığı **yayılma ve genişleme politikası**, gerçekte 1915 ve 1917 anlaşmaları ile İtalya'nın göz koyduğu toprakları hedef tutuyordu. 1936 da Habeşistan'ı ele geçirecektir ki, bu İtalya için yeni bir şey değildi. Fakat ne var ki, Mussolini eski mallara "Roma İmparatorluğu" damgasını vurarak piyasaya sürdü. Yıllardan beri **küçüklük kompleksi içinde kıvranmış olan İtalyan milleti için Mussolini'nin bu yeni damgası küçümsenemezdi**.
- Faşist rejimin içerde İtalyan milleti için ne derece rahatsızlık doğurduğu bilinmemekle birlikte, faşist dış politikanın bütün Doğu Akdeniz milletleri için rahatsızlık ve huzursuzluk doğurduğu bir gerçektir.

- Bu huzursuzluğu ilk duyan da Adriyatik bölgesi ve bu bölgede **Yugoslavya** oldu. Mussolini ilk önce Fiume meselesini ele aldı. Fiume, 1920 Kasımında İtalya ile Yugoslavya arasında yapılan bir antlaşma ile bir Serbest Şehir olarak bağımsızlık statüsüne kavuşturulmuştu. Fakat faşistler burada karışıklık çıkarmaktan geri kalmadılar. Bunun için Mussolini de iktidara geçer geçmez bu meseleyi ele aldı ve Yugoslavya üzerinde baskıda bulunarak **Ocak 1924 de bu devletle yaptığı bir anlaşma ile Fiume'nin İtalya'ya katılmasını sağladı.** Yalnız Fiume'nin Baroş limanı Yugoslavya'ya verildi.
- İtalya'nın sertlik gösterisi **ikinci olarak Yunanistan'a** yöneldi. Yunanistan-Arnavutluk sınırını düzenlemek için kurulmuş bulunan milletlerarası komisyondaki İtalya temsilcisinin Yanya'da 1923 Ağustosunda öldürülmesi üzerine, İtalyan donanması **Corfu** adasını bombaladı ve arkasından adayı işgal etti. İtalya Yunanistan'dan 50 milyon liralık tazminat istedi. İtalya'nın bu kuvvet politikası küçük devletlerde korku uyandırdıysa da, Milletler Cemiyeti bu korkuyu gideremedi ve **Yunanistan İtalya'nın istediği bu 50 milyon liralık tazminatı vermek zorunda kaldı.** Yugoslavya'dan sonra Yunanistan da Adriyatik'te bu yeni kuvvetin ortaya çıkışını endişe ile izliyordu.

- Faşist İtalya'nın, **Yugoslavya ile Yunanistan'ı** korkutan daha önemli faaliyeti ise, İtalya'nın **Arnavutluk** üzerinde günden güne artan nüfuzu oldu. Doğrusu Mussolini, Arnavutluk konusunda, eski İtalyan hükümetlerinden çok daha başarılı oldu. 1924 yılı sonunda, eski başbakanlardan **Ahmet Zogo'nun Arnavutluk'ta iktidarı ele geçirmesi ve 1925 Ocak ayında da Cumhuriyet ilan etmesi, İtalya'nın işini çok kolaylaştırdı. Zogo, kendi diktatörlüğünü korumak için İtalya'ya dayandı. İtalya Arnavutluk'a geniş ekonomik yardım yaptı.**
- 27 Kasım 1926 da İtalya ile Arnavutluk arasında bir Dostluk ve Güvenlik Paktı imzalandı. Mussolini, 1927 Şubatında faşist parlamentosuna bu Paktı sunarken, "**Arnavutluk'un bağımsızlık ve toprak bütünlüğü İtalya'nın Adriyatik'teki durumu için bir garantidir**" diyordu. Bu anlaşma Yugoslavya tarafından tepki ile karşılandı. Arnavutluk'un Yugoslav sınırları içindeki Arnavutlarla ilgilenmesi, bu münasebetlerin düğüm noktası idi.
- Bu sebeple **Yugoslavya, İtalya-Arnavutluk antlaşmasına, 1927 Kasımında Fransa ile imzaladığı bir Dostluk ve İttifak Antlaşması ile cevap verdi.** Yugoslavya, antlaşmayı İtalya ile bir savaş hali için imzaladığını açıklamaktan çekinmedi. Bunun üzerine İtalya **22 Kasım 1927 de Arnavutluk ile ikinci Tirana Antlaşmasını imzaladı. 25 yıl için imzalanmış olan bu savunma ittifakı antlaşması ile Arnavutluk tamamen İtalya'nın kontrol ve himayesi altına girmiştir.** Cumhurbaşkanı Ahmet Zogo, İtalya'ya dayanarak 1928 de krallığını ilan etmiştir. Bundan sonra artık Arnavutluk için İtalya'nın Belçikası denilmiştir. İtalya'nın Arnavutluk üzerinde kurmuş olduğu bu durum İtalyan-Yugoslavya münasebetlerinin düzelmesini engellemiştir.

- İtalya'nın Arnavutluk vasıtasıyla Balkanlara kol atması **Yunanistan** için de bir endişe kaynağı olmuştur. Öte yandan, Mussolini'nin Doğu Akdeniz ve Anadolu'yu da yayılma alanları arasında saymaktan çekinmemesi, Türk-İtalyan münasebetlerine daima bir soğukluğun egemen olmasına sebep olmuştur. **1934 Balkan Paktı da, İtalyan tehdidinin önemli bir rol oynamış olduğunu gözden uzak tutmamak gerekir.**
- Faşist **İtalya'nın İngiltere ile münasebetleri, 1935'e** kadar iyi bir çerçevede devam etmiştir. Fransa'nın savaş sonrası Avrupa'sında dengeyi kendi tarafına yönlendirmesi ve bir üstünlük sağlaması İngiltere'yi, İtalya'da bir denge unsuru aramaya götürmüştür. Buna karşılık İtalyan-Fransız münasebetleri on yıl kadar hiç iyi gitmemiştir. İtalya'nın bir deniz kuvveti olarak Akdeniz'de sivrilmesi Fransa'nın hiç hoşuna gitmemiştir.
- Özellikle **İtalya'nın** barış antlaşmalarının kurduğu düzene karşı cephe alması (**revizyonizm**) bu hoşnutsuzluğun temel sebeplerinden biridir. Bunun içindir ki, İtalya **Avusturya, Macaristan ve Bulgaristan** gibi revizyonist devletlerle daima yakın münasebetler kurmaya çalışmıştır.
- Aynı sebeple, Küçük Antant'a (Yugoslavya, Romanya ve Çekoslovakya) da cephe almış, ve bunu Fransa'nın reaksiyoner bir bloku olarak görmüştür. Fransa ile İtalya arasındaki sürtüşme ve rekabet ise, İtalya'nın Almanya'da Fransa'ya karşı bir denge unsuru görmesini sağlamıştır.

Tuna ve Balkanlar

- Savaşın sonunda Avusturya-Macaristan İmparatorluğunun yıkılmasından sonra, bu İmparatorluğun mirasçısı olarak beş devlet ortaya çıktı. **Avusturya, Macaristan, Çekoslovakya, Yugoslavya ve Romanya.** Bulgaristan ve Yunanistan'ı da içine katacağımız bu devletler topluluğu, iki savaş arası dönemde, içeride ve dışarda çeşitli gelişmelere, davranışlara ve politikalara ve hatta büyük devletler arasında rekabetlere ve kombinezonlara konu teşkil etmişlerdir. Bu gelişmelerin bazı ana özellikleri vardır.
- **Bir** defa, Versay düzeni bakımından bunları revizyonistler ve anti revizyonistler diye ikiye ayırmak gerekir. **Macaristan ve Bulgaristan** ile, Almanya ile birleşme arzuları dolayısıyla **Avusturya'ya** revizyonist, diğerleri Versay düzeninden hoşnut yani anti-revizyonist (statükocu) devletlerdir.
- **İkinci** olarak, Wilson prensiplerine rağmen, bunların etnik yapıları, Avusturya ile Macaristan'ı ve Bulgaristan'ı dışarda tutarsak, çok unsurlu bir sisteme dayanmaktaydı. Romanya bile sınırları içinde bir kısım Macarlarla, bir kısım Bulgarlara sahipti.
- **Üçüncü** olarak, bu devletlerin ekonomik yapıları zayıf kalmıştır. Milliyetçiliğin etkisiyle savaştan sonra bunların hemen hepsinin **autarcie**, yani kendi kendine yeterlik politikası izlemeleri, aralarında verimli bir ekonomik işbirliğini önlemiş ve dolayısıyla ekonomik güçleri zayıf kalmıştır. Bu unsurlar açısından bu devletlerin diplomatik gelişmeleri standart veya mütecanis olmaktan ziyade, çeşitli biçimler gösteren bir mozaik diplomasi olmuştur.

NOTE TO COLOURING
Acquisitions of New Territory shown in darker tints.

Avusturya

- St. Germain barışı ile Avusturya, sadece Alman unsuruna dayandığından, bir milli birliğe kavuşmuş ve bu da onun için küçümsenemeyecek bir avantaj teşkil etmiştir. Fakat ekonomik bakımdan St. Germain düzeni Avusturya'yı bir ekonomik garabet haline sokmuştur. Avusturya ekonomik yapısı itibariyle endüstriye dayanıyordu ve İmparatorluk zamanında Macaristan'ın tarımsal ekonomisi bir tamamlayıcı unsordu. **Avusturya şimdi bu tarımın desteğini kaybetti.**
- İmparatorluğun parçalanmasıyla ortaya çıkan diğer devletler Viyana ile ilgilerini tamamen kestiler. Bunun yanında, barış düzeni ile ortaya çıkan Avusturya nüfusunun üçte biri Viyana'da bulunuyordu ki, bunlar sadece tüketici olan İmparatorluk bürokrasisiydi. **Viyana, ordusu olmayan bir genelkurmay, şirketi olmayan bir idare heyeti ve vücudu olmayan bir baş gibi kaldı.**
- Bu sebeple Avusturya'nın "yaşamayı" daha ilk günlerden itibaren bir problem olarak ortaya çıktı. Avusturyalılar bunun çaresini Almanya ile birleşmede (**Anschluss**) gördüler. Fakat **Versay ve St. Germain antlaşmaları bunu yasaklamıştı.** Üstelik Avusturya'ya bir de tamirat borcu yüklenmişti. Avusturya bu ekonomik sıkıntılardan kendisini kurtarmak için İtalya ile para ve gümrük birliğini teklif ettiyse de, gerek Avusturya'nın küçük komşuları ve gerek Fransa için İtalyan Anschluss'u Alman Anschluss'undan daha az tehlikeli değildi.
- Avusturya'nın Anschluss niyeti ile karşılaşan Milletler Cemiyeti, tamirat borcundan vazgeçip Avusturya için bir yardım programı kabul etti. Fakat bunu yapmadan önce **Avusturya, 1922 Ekiminde İngiltere, Fransa, İtalya ve Çekoslovakya ile imzalamış olduğu Cenevre Protokolü ile, herhangi bir devletle bağımsızlığını tehlikeye düşürecek bir şekilde, ekonomik veya mali anlaşma yapmamayı taahhüt etti.** St. Germain Antlaşması siyasal Anschluss'u yasaklamıştı. Şimdi Cenevre Protokolü ekonomik Anschluss ihtimalini de ortadan kaldırıyordu.

Avusturya

- Milletler Cemiyeti kanalı ile Avusturya'nın aldığı ekonomik yardım bir süre devam etti ve Avusturya ekonomisi 1925'ten itibaren bir düzene girmekle birlikte **1929 ekonomik buhranı** Avusturya'yı iflasla karşı karşıya bırakınca, 1931 yılında Almanya ile bir gümrük birliğine gitmek zorunda kaldı. Hatta bu birleşmenin Protokolü de hazırlandı. Ancak özellikle Fransa'nın şiddetli itirazı ile karşılaştı. Fransa, Avusturya-Almanya birliğinin Küçük Antant'a karşı Orta Avrupa'da bir kuvvet olarak ortaya çıkmasından ve Orta Avrupa'da Almanya'nın ekonomik üstünlük sağlamasından korktu. 1933 de Almanya'da Nazi Partisi iktidara geçince, Avusturya Nazi Partisi vasıtasıyla Anschluss fikrini daha da kışkırttı ve nihayet 1938 de Avusturya'yı Almanya'ya ilhak etti.
- Avusturya'nın iç siyasal gelişmeleri de Anschluss eğilimlerini kışkırtıcı nitelikte olmuştur. Avusturya'nın iki temel siyasi partisi **Viyana'nın Yahudi, özel teşebbüscü, kapitalist ve bürokrat halkına dayanan Sosyal Demokrat Partisi** ile, **köylü nüfusa dayanan, koyu Katolik, Yahudi aleyhtarı Hristiyan Demokrat Partisi** idi. Bu sonuncusu sonradan Faşizme eğilim göstermiştir. Bu partinin **Heimwehr** adında bir **milis teşkilatı** vardı ki, bu sonradan Avusturya Nazi Partisinin temelini teşkil etmiştir. Sosyal Demokrat Parti de sonradan **Schutzbund** adı ile bir milis kurmuştur. İki parti arasındaki rekabet, her seçimde **Heimwehr ile Schutzbund arasında çarpışmaların çıkmasına sebep olmuş ve Avusturya'nın iç politika hayatı 1933'e kadar istikrara kavuşmamıştır.**

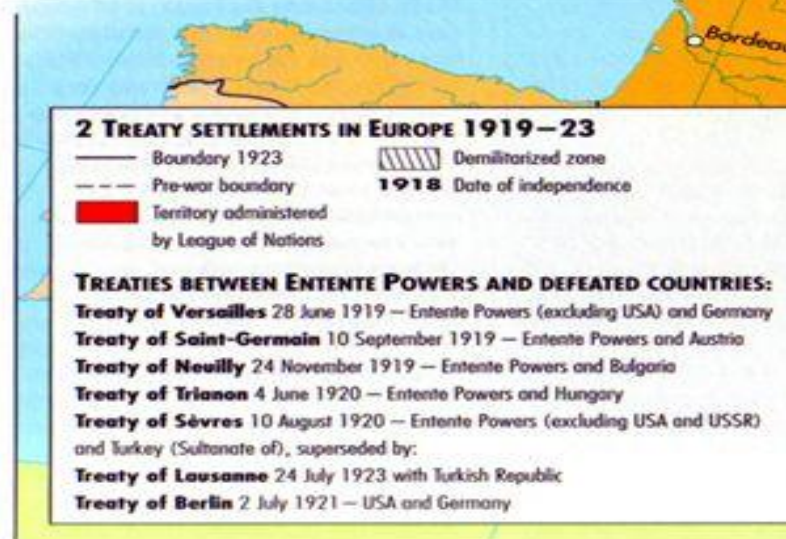

Macaristan

- Mütarekeden sonra Macaristan'ın da iç durumu karıştı. **Michael Karolyi yeni Macaristan Cumhuriyetinin başbakanı idi.** Lakin müttefiklerin baskısı ile Karolyi, Transilvanya'yı Romenlerin işgaline bırakmak zorunda kalınca 1919 Martında istifa etti.
- Bolşeviklerin de kışkırtmasıyla duruma işçi ve asker Sovyetleri hakim oldu ve Lenin ve Kerensky'in yakın arkadaşı Macar komünistlerinden **Bela Kun Macaristan'ı bir Sovyet Cumhuriyeti** olarak ilan etti.
- Macar asilleri karşı harekete geçerek, Kont Julius **Karolyi**, Kont **Bethlen** ve Amiral **Horthy** bir milli Macar ordusu hazırlayarak Bela Kun üzerine yürüdüler. Amiral **Horthy 1919 Kasımında Budapeşte'ye girerek komünist rejimi tasfiye etti.**
- Amiral Horthy'nin komünistlere karşı bu başarısını Müttefikler de desteklediler. Lakin Trianon barışı Macarlar için bir şok oldu. Çekoslovakya'ya Presburg'u ve Burgenland'ı da Avusturya'ya vermekten daha çok, **Yugoslavya'ya Hırvatistan ve Bosna-Hersek'i ve Romanya'ya da Transilvanya'yı bırakmak çok ağır geldi.** Onun için **Macaristan** iki savaş arası devresinin en hararetli revizyonist devletlerinden biri oldu.

Europe after 1919

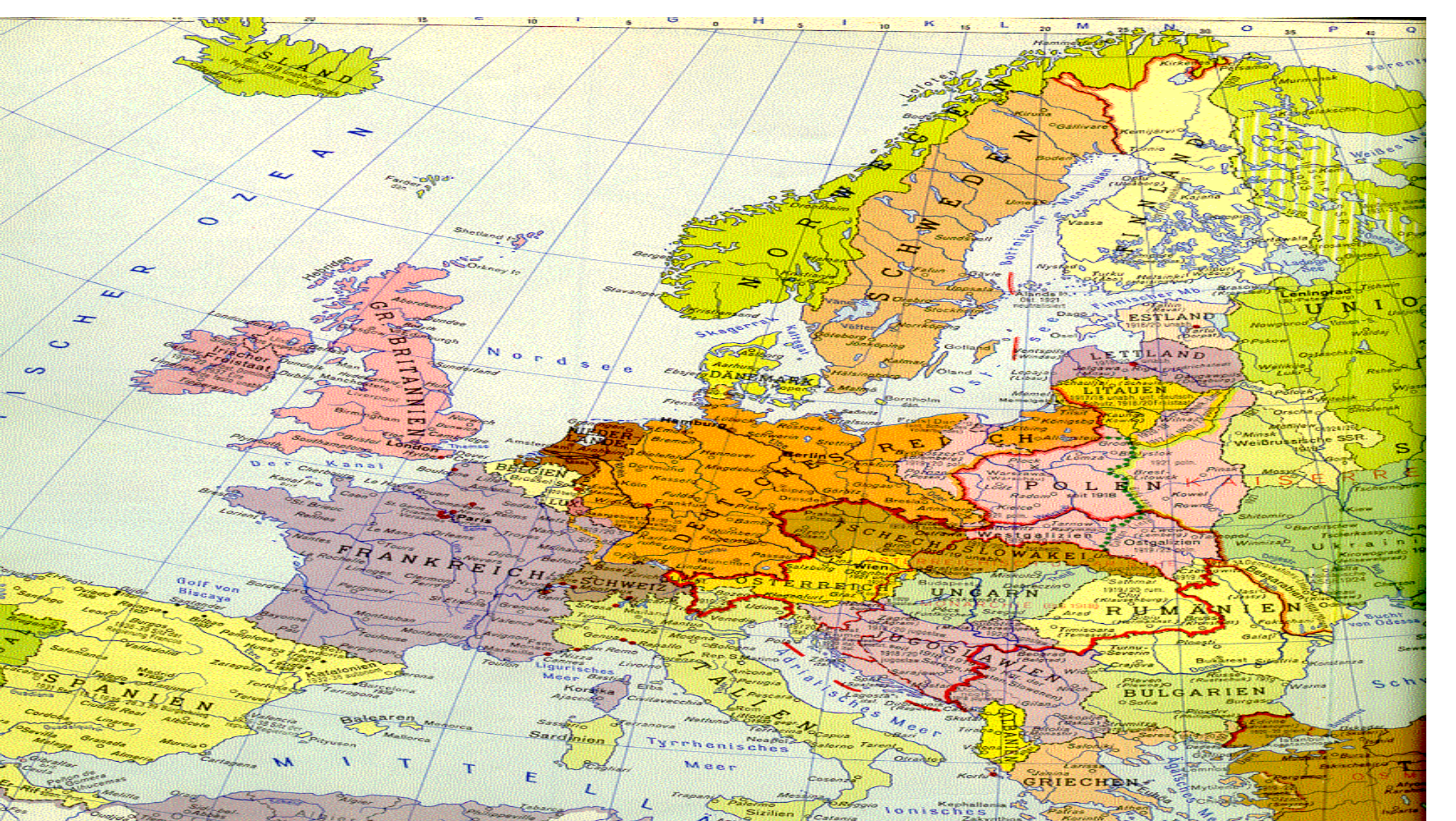
Macaristan

- Bu revizyonizmin etkisi ile, **Macaristan 1920 yılında tekrar Krallık rejimini ilan etti. Amiral Horthy Naib** unvanını aldı. Kont Bethlen başbakan oldu ve 1931 yılına kadar başbakanlıkta kaldı. Macaristan'ın bu durumu, İsviçre'de yaşamakta olan son Avusturya-Macaristan İmparatoru Karl'ı cesaretlendirdi ve **Karl** 1921 yılının Mart ve Ekim aylarında olmak üzere **iki defa** Macaristan Krallığına geçmek için teşebbüste bulundu.
- Fakat bu teşebbüsler Macar halkından destek görmediği için başarılı olmadı. Bundan daha önemlisi, Habsburg'ların tekrar Macaristan'ın başına geçmek istediğini gören, İmparatorluğun mirasçıları **Çekoslovakya, Yugoslavya ve Romanya**, her iki teşebbüs sırasında da Macaristan'a askeri müdahalede bulunmak için hazırlandılar. Böylece **Küçük Antant devletleri Macar revizyonizmine karşı cephe aldılar**. Küçük Antant'ın Macaristan'dan duyduğu korku İkinci Dünya Savaşına kadar devam edecektir.
- Macaristan'da Horthy-Bethlen rejimi bir diktatörlük rejimi idi. 1932 de General Gömbös Macar başbakanı oldu. **Gömbös zamanında Macaristan Faşist Partisi iç politika hayatına hakim oldu. Her iki memleketin de diktatörlük rejimine sahip bulunması ve her ikisinin de revizyonist olması İtalya ile Macaristan arasındaki münasebetlerin yakınlaşmasını kolaylaştırdı.** Macaristan, Küçük Antant'ın kendi etrafındaki çemberini kırmak için İtalya'ya dayandı. **"Her iki milletin sayısız ortak menfaatlere sahip olması dolayısıyla", İtalyan ve Macar hükümetleri 5 Nisan 1927 de bir dostluk antlaşması imzaladılar.**
- 1933 de Hitler'in Almanya'nın yönetimi eline alması sonucu Avrupa'da Almanya üstünlük kazanınca, Macaristan İtalya'dan fazla Almanya'ya dayanacaktır.

Çekoslovakya

- Çekoslovakya 1918 Ekiminde ortaya çıkmıştır. Avusturya-Macaristan İmparatorluğunun son saatlerinde İmparatorluk içindeki bütün milli azınlıklar ayaklanınca, **Thomas Masaryk, Edouard Beneş ve Stefanik** gibi Çek liderleri 18 Ekim 1918 de Paris'de Çekoslovak Milli Konseyini kurdular.
- Prag'daki milliyetçilerden **Kramar da 28 Ekimde kansız ve başarılı bir ihtilalle Prag'a hakim olunca**, Çekoslovakya'nın kurulması kolaylaştı. Prag ve Paris grupları arasında hiçbir çatışma olmadı ve **Masaryk yeni Çekoslovak Devletin Cumhurbaşkanı, Kramar başbakan ve Beneş de Dışişleri Bakanı oldu. Masaryk 1935 de ölünce Cumhurbaşkanlığına Beneş getirildi. Çekoslovakya, iki savaş arası devresinde Avrupa'da demokrasiyi en mükemmel şekilde ve başarı ile uygulayan devletlerden biri oldu.** Bunda, liderlerin olgunluğu, vatansever idaresi ve Çekoslovakya'nın bağımsızlık ve bütünlüğünü korumadaki samimi inançları büyük rol oynamıştır.
- Bununla beraber, Çekoslovakya içerde çeşitli problemler yaşadı. Bunların başında, bütün yeni küçük devletlerde olduğu gibi, ekonomik problemler geliyordu. **Çekoslovakya kuvvetli bir endüstriye sahipti. Fakat aynı kuvvette bir tarımın yeterli desteğinden yoksun kalmış ve ham maddelerini ithal ve mamul maddelerini ihraç için pazar aramak zorunda kalmıştır. Mamul maddelerin ihracı zorunluğu Çekoslovakya'yı, Orta Avrupa memleketlerinin istikrarsız pazarları yerine Batı memleketlerine yöneltmiştir.** Esasen dış politika da Batıyı benimsemiş bulunan Çekoslovakya ile Batı arasında böylece tabii bağlantılar da kuvvetini hissettirmiştir.

Çekoslovakya

- **Çekoslovakya'nın** diğer önemli bir **problemi** de birçok azınlıklara dayanan etnik bünyesi olmuştur. 1921 yılında **6.5 milyonluk Çek kitesinden** sonra en büyük azınlıklar **2.2 milyon ile Slovaklar, 3.1 milyon ile Almanlardı.** Bundan sonra **Macarlar (747.000), Rutenler (459.000), Polonyalılar (76.000) ve Yahudiler (180.000)** geliyordu.
- Çek hükümeti, kuruluştan itibaren **liberal ve iyi niyetli azınlık kanunları ile bunlar arasında iyi münasebetler kurulmasına çalışmış** ise de, bir takım ayrılık duygularının gittikçe kuvvetlenmesine engel olamamıştır. Aslen Ukraynalı olan Rutenler'in muhtariyet (otonomi) çabaları Çekoslovakya'yı daima uğraştırmıştır.
- Polonyalılar en küçük azınlık olmakla beraber, Çekoslovakya'nın sınırları tespit edilirken 1920 de Teschen bölgesinin Polonya ile Çekoslovakya arasında paylaşılması, bütün olarak ele geçiremedikleri için, hiçbir tarafı tatmin etmemiş ve **Teschen iki devletin münasebetlerinde bir sorun** olarak devam etmiştir.
- En kuvvetli azınlık olan Almanlar (Südetler bölgesinde) ile Çekler arasında tarihi bir nefret ve düşmanlık vardı. Almanlar, 1920 anayasası ile kendilerinin bir azınlık durumuna düşürülmesine tahammül edemedikleri gibi, Çekoslovakya'nın dış politikada Fransa ve Küçük Antanta dayanmasına da daima muhalefet etmişlerdir. Almanların gözleri daima Berlin'e çevrik kalmıştır.
- **Slovaklarla Çekler arasında da tarihi geleneklere dayanan bir çatışma vardı.** Çekler Avusturya idaresinde yaşamışlar ve aydın, kültürlü insanlardı. **Slovaklar ise Macaristan idaresinde yaşamışlar ve köylü kitleye sahiptirler.** Her ikisi de Katolik olmakla beraber, Çekler antiklerikal, Slovaklar ise derin inançlı Katolik'ti. Bu sebepten, **Çekoslovakya içindeki Slovaklar daima Macaristan'a katılmak için çaba harcamışlardır.** Halbuki eskiden Macarları hiç sevmezlerdi. Lakin Çeklerin içinde erime ihtimalini hiç hazmedememişlerdir. Slovakların bu ayrılma istek ve çabaları karşısında merkezi hükümet, özellikle Slovakia'da sıkı tedbirler almak zorunda kalmış ve bu da Slovakları daha çok kızdırmıştır.

Çekoslovakya

- Bu problemler karşısında **Çekoslovakya için en büyük tehlike revizyonist Macaristan'dan gelmekteydi**. Versay düzeninin bozulması, Macaristan'ın bu düzeni yıkması ve Macaristan'da Habsburg İmparatorluğunun yeniden kurulması halinde, Çekoslovakya'nın dağılması işten bile olmazdı.
- Bu kötü ihtimalleri bertaraf etmek için **Çekoslovakya, ilk günden itibaren, Avrupa dengesinde üstünlük kazanmış olan Fransa'ya ve kader birliği içinde bulunduğu Küçük Antant'a sımsıkı sarılmış ve sonuna kadar da böyle kalmıştır**.
- Yalnız, Almanya'da Hitler rejimi III'üncü Reich'ı milli sınırlara kavuşturmak için faaliyete geçince, Çekoslovakya **bir yandan da Sovyet Rusya'ya dayanmaya başlamıştır**. Alman tehlikesi karşısında Fransa ile Rusya arasında bir yakınlaşma olması, Çekoslovakya'nın bu yeni politikasını da kolaylaştırmıştır. Buna rağmen 1938'den itibaren Çekoslovakya parçalanmaktan kurtulamayacaktır.

Yugoslavya

- Birinci Dünya Savaşı sırasında, 1918 Haziranında, Sırbistan, Karadağ ve Avusturya-Macaristan'ın güney Slav eyaletleri temsilcileri **Corfu Pakti'nı** imzalayarak, **Karageorgevich** ailesinin hükümdarlığı altında bir birlik kurmaya karar vermişlerdi. 1918 Ekiminde Zagreb'de Yugo-Slav (Güney Slav) Milli Konseyi kuruldu ve Kasım ayında da Karadağ Milli Meclisi Karadağ Kralı Nikola'yı tahtından indirerek Sırbistan'a katıldığını ilan etti. **1921 anayasası ile de Sırp-Hırvat-Sloven Krallığı kuruldu ve başına da Sırbistan Kralı Aleksandr getirildi.**
- Kuruluşun ilk yıllarından itibaren **yeni krallık iki önemli mesele ile karşılaştı. Birinci mesele, memleketin tabii bir limana sahip olmamasıydı. Adriyatik'teki iyi limanlardan Fiume'yi önce ele geçirmiş, lakin Mussolini İtalya'sının baskısı altında 1924 anlaşmasıyla Fiume'yi İtalya'ya terk ederek ancak çok küçük bir kısım almıştı.**
- **Zara** limanı da yine İtalya'nın elindeydi. Arnavutluk kıyılarına göz koyduysa da Faşist İtalya Arnavutluk'u nüfuz ve himayesi altına aldı. Kendisi için en tabii mahreç saydığı **Selanik'ten faydalanmak için Yunanistan'la 1923 de bir anlaşma yaptıysa** da, Selanik'teki bu serbest bölgenin kullanılmasından iki devlet arasında çeşitli olaylar çıktı ve 1925 yılında buradan da çekildi.
- Bu gelişme Yunanistan'la münasebetlerini bozdu ve Sırp-Hırvat-Sloven Krallığı 1918 tarihli Sırbistan-Yunanistan ittifakını feshetti. Böylece tabii liman meselesi çözülmemiş olarak kaldı.

Yugoslavya

- Karşılaşılan **ikinci mesele** içerde **Sırp-Hırvat çatışması** oldu. Yeni Krallığın toprakları, Sırbistan, Karadağ, Hırvatistan-Slovenya, Dalmaçya, Bosna-Hersek ve bir kısım Banat'dan meydana gelmişti. Lakin bunların içinde, **nüfusun yarısını teşkil eden Ortodoks Sırplarla, nüfusun üçte birini tutan Katolik Hırvatlar arasındaki geçimsizlik II'inci Dünya Savaşına kadar sürdü.**
- Sırpların ve Hırvatların tarihi gelişmeleri birbirinden ayrı olmuştur. **Hırvatlar yeni krallık içinde de, Habsburg egemenliği zamanında olduğu gibi, tam bir muhtariyet istediler. Halbuki Sırbistan, Piyemonte'nin İtalya Birliğinde oynadığı rolü oynamayı ve güney Slav birliğinin kendi etrafında toplanmasını istiyordu.** Hırvatlar istedikleri muhtariyeti alamayınca, memleketin politik hayatına bir süre katılmadılar. Hırvatların lideri Radiç 1925 yılında Milli Eğitim Bakanlığını kabul ettiyse de, 1928 Haziranında Skupçina'da (Yugoslav parlamentosu) bir tartışma sırasında Karadağlılar tarafından vurularak öldürüldü. Bunun üzerine bütün **Hırvat milletvekilleri Skupçina'dan çekilerek Zagreb'de bir Hırvat parlamentosu kurdular.**
- Kral Aleksandr Hırvatlarla anlaşmak istedi. Hırvatlar, federal bir sistem kurulmasını isteyince, Aleksandr bunu kabul etmedi ve 1929 yılından itibaren parlamentoyu feshederek diktatörlük rejimine başladı. **1931 anayasası ile tek parti sistemi kabul edildi ve memleketin adı Yugoslavya oldu.** Fakat Kral Aleksandr Fransa'yı ziyarete gittiğinde, 1934 Ekiminde Marsilya'da Hırvat tedhişçileri tarafından öldürüldü.
- Aleksandr'ın oğlu Peter küçük olduğundan Prens Pol naib olarak memleketi idareye başladı. Yugoslavya, 1935 Mayısı ile 1939 Şubatı arasında, Sırplar, Slovenler ve Bosna Müslümanlarının meydana getirdiği ve Dr. Milan Stoyadinoviç'in lideri bulunduğu **Yugoslav Radikal Birliği Partisinin** diktatörlüğü altında yaşadı. Muhalefette ise, Dr. Vlasko Maček'in **Hırvat Köylü Partisi** bulunuyordu. Hırvat muhalefeti 1939 da çok kuvvetli bir hale gelince Stoyadinoviç istifa etti ve **1939 Ağustosunda Hırvatlar, kültürel ve ekonomik alanlarda geniş bir muhtariyet elde ettiler.**
- Kral Aleksandr zamanında Yugoslavya, özellikle Macaristan'ın revizyonizmi karşısında, Fransa ile yakın münasebetler kurdu ve Küçük Antant'ın bir üyesi oldu. **1934 Şubatında da Türkiye, Yunanistan ve Romanya ile, Bulgaristan'ın revizyonizmi ile İtalya tehlikesine karşı Balkan Antantını kurdu.** Lakin, Aleksandr'ın ölümünden sonra, Stoyadinoviç zamanında Yugoslavya'nın Nazi Almanyası ve Faşist İtalya ile münasebetleri sıkılaştı. Hatta 1937 Ocak ayında da Yugoslavya, Bulgaristan'la bir "daimi dostluk" antlaşması imzaladı.

Romanya

- Romanya, I'inci Dünya Savaşından topraklarını en fazla genişleterek çıkan devletlerden biri oldu. **Avusturya'dan Bukovina'yı, Macaristan'dan Banat'ı, Rusya'dan Besarabya'yı ve Bulgaristan'dan bir kısım Dobruca'yı aldı.** Bu suretle Romanya, kendisine toprak kaybeden muhasım devletlerle sarılmış bulunmaktaydı. **Bu ise Romanya'yı statükonun korunmasını savunan anti-revizyonist bir devlet yaptı ve Batılılara ve özellikle Fransa'ya kaydırđı.**
- Savaş sonrası Romanya'da, Julius Maniu'nun **Köylü Partisi** işbaşındaydı ve bu devrede toprak reformu yapılarak köylüye toprak dağıtıldı. 1922 de Gratienu kardeşlerin liderliğinde bulunan ve özel teşebbüsü savunan **Liberal Parti** iktidara geçti ve 1928'e kadar iktidarda kaldı.
- 1928-30 arasında ise tekrar Maniu'nun Köylü Partisi memleketi idare etti. Kral Ferdinand'ın ölümü üzerine 1930 yılında oğlu II'inci Carol hükümdar oldu. **1930-33 arasında Romanya siyasal istikrarsızlık ve ekonomik buhranlar içinde kaldı.** Avrupa'da faşizm ve Nazizm akımlarının kuvvetlenmesi, Romanya'yı da etkiledi ve Codreanu'nun liderliğinde faşist bir teşkilat kuruldu.
- Kral Carol bazı kişisel davranışları dolayısıyla halkın hoşnutsuzluğuna sebep olduğundan, bir süre Codreanu'nun faşist "**Demir Muhafızlar**" teşkilatına dayanarak bir monarşik diktatörlük yoluna gitti. Bu teşkilat kendisi için de tehlikeli olunca, bu teşkilatı yasakladı ve 1938 Şubatından itibaren Romanya, Kral Carol'un monarşik diktatörlüğü altına girdi.

Romanya

- Gerek Köylü, gerek Liberal Partileri Batılı taraftarı olduğu için, 1920'lerden itibaren Romanya Fransa tarafına kaymış ve Küçük Antant'ın sadık bir üyesi olmuştur. Küçük Antant Romanya'yı Macaristan'ın revizyonizmine karşı koruyan bir tedbirdi. Lakin Besarabya yüzünden Rusya ile de münasebetleri iyi değildi. Bu sebeple, kendisi gibi Rusya'dan çekinen Polonya ile de yakın münasebetlere girdi. 1921 de iki devlet arasında bir ittifak antlaşması imzalanmıştır. 26 Mart 1926 da yapılan ikinci bir antlaşma ile bu ittifak yenilenmiş ve genişletilmiştir. 10 Haziran 1926 da Romanya Fransa ile de bir ittifak imzalamıştır. Bu ittifaklarla, sınırların barış antlaşmaları ile tespit edilmiş bulunan statükosunun korunması amacı güdülmekteydi.
- Romanya'nın Polonya ve Fransa ile yapmış olduğu ittifaklar Rusya'ya yönelmişti. Küçük Antant ise kendisini Macaristan'a karşı korumaktaydı. Lakin Romanya için Bulgaristan tarafı boş kalmıştı. Romanya bu tehlikeye karşı 1921 Haziranında Yugoslavya ile bir ittifak yapmıştı. 1934 Balkan Antantı ile Romanya, Bulgaristan tehlikesine karşı, Yugoslavya'dan sonra Yunanistan ve Türkiye'yi de yanına aldı.

Bulgaristan

- Bulgaristan Balkan devletleri içinde en kötü gelişmelerle karşılaşmış olan bir devlettir. Hem ikinci Balkan savaşında ve hem de I'inci Dünya Savaşında yenilmiş ve her ikisinde de komşularına toprak kaybetmişti.
- Bu sebeple, bu **kaybedilen topraklar savaştan sonra Bulgaristan'ın komşuları ile münasebetlerine egemen olmuş ve dolayısıyla de Bulgaristan barış antlaşmalarının kurduğu düzene karşı en fazla hoşnutsuzluk göstermiştir.**
- Makedonya meselesi Yugoslavya, Batı Trakya ve Dedeağaç Yunanistan ve Dobruca da Romanya ile münasebetlerinde bir çıban başı olarak devam etmiştir. Barış antlaşmalarından sonra Yunanistan Dedeağaçta Bulgaristan'a bir serbest liman teklif etmişse de, Bulgarlar Dedeağaç bölgesi topraklarını istediklerinden, bir anlaşma meydana gelememiştir.
- 1919 yılında Bulgaristan'da Aleksandr Stambuliski'nin **Çiftçi Partisi** iktidara geçti ve 1923 yılına kadar iktidarda kaldı. **Stambuliski geniş bir toprak reformu yaptı ve hatta krallığın topraklarını da köylüye dağıttı.** Stambuliski, Polonya, Çekoslovakya, Romanya ve Yugoslavya'nın çiftçi partilerinin katılması ile bir **Yeşil Enternasyonal kurdu** ise de bu enternasyonalin çiftçi ve köylü hareketi başarılı bir sonuç vermedi. Stambuliski Yeşil Enternasyonal'e paralel olarak bir de güney Slavları federasyonu kurmak istiyordu. Bu enternasyonalist düşünceleri dolayısıyla Stambuliski, komşuları ile ve özellikle Yugoslavya'ya karşı yumuşak bir politika izlemiştir.
- Lakin Makedonya'nın acısını unutamayan Bulgarlar Stambuliski'nin bu yumuşak politikasını beğenmediler. Çünkü **Yugoslavya'ya terkedilen Makedonya'dan 300.000 göçmen Bulgaristan'a göç etmiş ve bunlar Makedonya meselesini devamlı olarak kışkırtmakta idiler.** Göçmenlerin bu faaliyetine bazı politikacılar ve askerler de katılınca, 1923 Haziranında yapılan bir hükümet darbesinde Stambuliski düşürüldü ve birkaç gün sonra da öldürüldü. Bu olay komünistleri harekete geçirdi ve onlar da bir hükümet darbesi yapmak istedilerse de, bu teşebbüs önlendi.

Bulgaristan

- Bundan sonra Bulgaristan bir süre karışık bir durum içinde kaldı. 1924 yılında Makedonya İhtilal Komitesinin (VMRO) lideri Aleksandrof öldürüldü ve Komite ikiye bölündü. Lakin her iki taraf da Yugoslav ve Yunan Makedonya'sında **tedhiş** hareketlerinden geri kalmadılar.
- 1925 Nisanında, 1918 Ekiminde hükümdarlığa geçmiş olan Kral 3'üncü Boris'e karşı başarısız bir suikast yapıldı. Yine aynı ay içinde komünistler Sofya Katedralini bomba ile tahrip etmek istediler. Yüzlerce kişi öldü veya yaralandı. Bunun üzerine **Komünist Partisi kanun dışı** ilan edildi.
- Stambuliski'den sonra Çankof başbakanlığa getirilmişti. Çankof 1926'ya kadar bu görevde kaldı ve 1926 da iktidar Makedonya Komitesi liderlerinden Andrei Liapçef'e geçti. Liapçef beş yıldan fazla başbakanlıkta kaldı. 1935 yılında Kral Boris monarşik diktatörlüğünü kurdu.
- Çankof ve Liapçef'in başbakanlıkları arasında Bulgaristan komşuları ile ve özellikle, Kral Aleksandr'ın çabaları dolayısıyla, Yugoslavya ile iyi münasebetler kurmaya çalıştı. Lakin Makedonya, Batı Trakya ve Dobruca meseleleri samimi münasebetlerin kurulmasına daima önemli bir engel teşkil etti.
- **Bulgaristan'ın en iyi** münasebetler içinde olduğu devlet **Türkiye** oldu. Buna rağmen Bulgarlar Trakya üzerinde de istekler ileri sürmekten geri kalmadılar ve hatta bir de Trakya Komitesi kurdular.
- **1930 yılında Kral Boris'in İtalya Kralının kızı ile evlenmesi Bulgaristan ile İtalya arasındaki münasebetleri sıkılaştırdı.** Bu durum Bulgar-Yugoslav münasebetlerini de etkiledi. 1930'dan itibaren Bulgar-Yugoslav münasebetleri iyileşmeye yüz tutmuş iken, bu durum Yugoslavya bakımından bir güvensizlik ve endişe konusu oldu.

Yunanistan

- Yunanistan'ın I'inci Dünya Savaşına katılması sırasında Müttefikler Kral Konstantin'i hükümdarlıktan uzaklaştırmışlar ve yerine oğlu Aleksandr'ı getirmişlerdi. Bundan sonra memleketin kaderi Venizelos'un eline geçti. Fakat 1920 seçimlerinde Venizelos iktidardan düştüğü gibi, Kral Aleksandr da bir kaza neticesi öldü.
- Bunun üzerine Kral Konstantin tekrar hükümdarlığa geldi. Fakat Yunanistan'ın Anadolu macerası kesin bir hezimetle sonuçlanınca, Venizelos tarafından başlatılan bu macera Konstantin'in sırtına yüklendi ve tekrar çekilerek Venizelos yine işbaşına çağrıldı. Konstantin'in oğlu II'inci Yorgi'nin hükümdarlığına geçmesine fırsat kalmadan **Yunan parlamentosu 1924 Mayıs'da cumhuriyet ilan etti** ve monarşi taraftarı Venizelos da işbaşından çekildi.
- Bundan sonra Yunanistan düzensizlik içinde kaldı. Cumhuriyet hükümetleri birbirlerini izledi. Mussoliniyi taklit etmek isteyen General Pangalos 1925 de bir hükümet darbesi yapmak istedi ise de, 1926 Ağustosunda General Kondilis tarafından yapılan karşı bir darbe ile iktidardan uzaklaştırıldı. Amiral Kunduriotis cumhurbaşkanı oldu ve 1926 Eylülünde cumhuriyet anayasası ilan edildi.
- 1928 yılında başbakanlığa Venizelos getirildi ve 1932'ye kadar iktidarda kalarak Yunanistan bir istikrara kavuştu. **1935 de Kral Yorgi tekrar memleketin başına geldi ve memleket General Metaksas'ın diktatörlüğü altına girdi.**

Yunanistan

- Yunanistan'ın uzunca bir süre en kötü münasebetlere sahip bulunduğu komşusu Türkiye oldu. Ahali mübadelesi meselelerinin 1930 yılında kesin olarak çözümlenmesine kadar, bu münasebetler bu şekilde devam etti. Lakin Atatürk'ün ileriye gören politikası ile iki devlet arasındaki münasebetler günden güne gelişerek 1934 Balkan Antantına vardı.
- Selanik'e mahreç meselesi Yugoslavya ile Yunanistan arasındaki münasebetleri bir dereceye kadar sarsmış ise de, Yugoslavya ile münasebetler bir problem olmamıştır. Buna karşılık Yunanistan-Arnavutluk sınırları meselesi iki devletin münasebetlerini bozduğu gibi, Faşist İtalya'nın Arnavutluk üzerinde kontrol ve himaye kurması İtalya'yı, Yunanistan için devamlı bir endişe kaynağı yapmıştır.
- Makedonya meselesi de Bulgar-Yunan münasebetlerinin en büyük çatışma konusunu teşkil etmiş ve zaman zaman iki devletin sınırlarında olaylar çıkmıştır. II'inci Dünya Savaşına kadar Bulgar-Yunan münasebetleri iyi bir düzene sahip olamamıştır.
- **Batılı devletler içinde Yunanistan'ın en sıkı münasebet kurduğu devlet İngiltere olmuştur. Bu, esasen Yunanistan'ın geleneksel politikası idi.** Bu politikanın sonucu ile ki, Yunanistan sırtını İngiltere'ye vererek Anadolu'yu ele geçirme macerasına atılmış, lakin sonuç her ikisi için de acı bir hezimet olmuştur. İki savaş arası devresinde Yunanistan dış politikasından İngiltere'yi esas unsur olarak almakta devam etmiştir.

- I'inci Dünya Savaşından sonra **Tuna ve Balkanlar bölgesinin ilk önemli ittifak sistemi Küçük Antant** olmuştur.
- Küçük Antant Fransa'nın iki savaş arası devresindeki dış politikasında önemli bir yer işgal etmekle beraber, başlangıçta Fransa tarafından ortaya çıkarılmamış, lakin Avusturya-Macaristan imparatorluğunun mirasçısı devletler tarafından ortaya çıkarıldıktan sonra Fransa'nın nüfuz ve önderliği altına girmiştir. İşin gerçeği aranırsa, Fransa'nın 1920 de Macaristan ile bir işbirliği düşünmesi Küçük Antantın kurulmasını çabuklaştırmıştır.
- **25 Ocak 1924 de Çekoslovakya, 10 Haziran 1926 da Romanya ve 11 Kasım 1927 de Yugoslavya ile imzalamış olduğu ittifak antlaşmaları ile Fransa Küçük Antant'ı kendisine bağladı ve bundan sonra Fransa ile Küçük Antant, bir blok halinde bütün milletlerarası gelişmelerde birlikte hareket ettiler.** Fransa'nın Küçük Antant devletleriyle imzalamış olduğu ittifaklarda, antlaşmalarla tespit edilen **Avrupa düzeninin korunması, temel amaç olarak yer almıştır.** Şüphesiz, Fransa'nın Küçük Antant'ı kanadının altına alması kendisine, savaş sonrası Avrupa'sında belirli bir üstünlük sağlamış ve revizyonizm akımına karşı bir frenleme uygulamasını mümkün kılmıştır.
- Küçük Antant ittifakları, üç devlet arasında **21 Mayıs 1929 da yapılan bir antlaşma ile süreli olmaktan çıkmış ve süresiz hale getirilmiştir.** 16 Şubat 1933 de imzalanan anlaşma ile de, Küçük Antant devamlı bir statü kazanmıştır.
- Küçük Antant devletleri arasında kurulan bu dayanışmaya rağmen, üye olan her üç devlet bakımından da bazı açık noktalar kalmıştır. Mesela bu ittifaklar Yugoslavya'yı İtalya'ya, Besarabya dolayısıyla Romanya'yı Sovyet Rusya'ya ve Südet Almanları dolayısıyla Çekoslovakya'yı Almanya'ya karşı korumuş değildir. Bununla beraber, 1934 Balkan Antantı, sınırlarının güvenliğini karşılıklı olarak teminat altına almış olması dolayısıyla, Romanya ve Yugoslavya'nın bu konudaki eksikliğini bir dereceye kadar tamamlamıştır.
- Öte yandan, **Küçük Antant devletleri arasında, birçok çabaların harcanmasına rağmen, mesela karşılıklı olarak tercihli gümrük tarifelerinin uygulanması gibi herhangi geniş bir ekonomik işbirliği sağlanamamıştır.**
- 1925 yılında Yunanistan'ın da Küçük Antant'a girmesi söz konusu olmuş ise de, bu devletin Yugoslavya ile olan münasebetlerinin düzgün bir seviyeye girememiş olması dolayısıyla, Yunanistan Küçük Antant'a girmekten kaçınmıştır.
- 1921 yılında Bulgaristan'daki komünist faaliyetlerinin 3'üncü Enternasyonal'in eseri olması dolayısıyla Bulgaristan Rusya'dan korkmuş ve Küçük Antant devletlerine başvurarak bir anti-bolşevik blok kurulmasını teklif etmiştir. Lakin bu komünist faaliyetleri karşısında Bulgaristan'ın askeri gücünü arttırması ve Makedonya'daki faaliyetleri, Romanya ve Yugoslavya'yı endişelendirdiğinden, Bulgaristan'ın isteğini kabul etmemişlerdir.

Baltık Memleketleri

Finlandiya

- Rus egemenliği altındaki **Finlandiya**, Bolşevik İhtilali üzerine **1917 Aralık** ayında **bağımsızlıklarını ilan etmişler** ve Bolşevik rejimi de bunu tanımıştır. Fakat bu, Bolşeviklerin bir taktiği idi. Çünkü 1918 Ocak ayında komünistler bir darbe ile Helsinki'de iktidarı ele geçirdiler. Bunun üzerine, Çarlık ordusunun Fin generallerinden Mannerheim komünistlere karşı dört aylık bir mücadele açtı ve sonunda komünistleri memleketten çıkarmaya muvaffak oldu. Krallık ilan edildi ve Alman prenslerinden Friedrich Karl von Hesse Kral oldu. Esasen Mannerheim'in bağımsızlık savaşında Almanlar kendisine yardım etmişlerdi. 1918 yılı sonunda Almanya da yenilince, Alman kuvvetleri memleketten çıkarıldı ve 1919 anayasası ile Finlandiya'da cumhuriyet ilan edildi.
- Ekim 1920 de yapılan Dorpat Antlaşması ile Sovyet Rusya Finlandiya'nın bağımsızlığını tanıdı ve Doğu Karelia'yı Rusya'ya bırakarak Petsamo sıcak limanını sınırları içine kattı.
- Bundan sonra Finlandiya kendi iç ve ekonomik gelişmelerine yöneldi ve dış politikada bağımsız ve tarafsız bir politika izlemeye çalıştı. 1939 dan itibaren Nazi Almanya'sı ile Sovyet Rusya arasında bir rekabete konu olacak ve 1940 başlarında Sovyet Rusya'nın işgali altına düşecektir. Esasen Rusya Finlandiya'nın peşini bırakmamış ve komünistler Finlandiya için bir mesele olmuştur. Bundan ötürüdür ki, Finlandiya 1931 yılında Komünist Partisini kanun dışı kılmıştır.

Estonya, Letonya, Litvanya

- XIX'uncu yüzyılın milliyetçi akımları bu ülkeler halkı üzerinde de etkili olmuş ve 1905 ve 1907 yıllarında buralarda da ayaklanmalar çıkmıştır. Lakin bu topraklar **1915-18** arasında **Alman işgali** altına düştü. Almanya'nın yenilgisi üzerine **1918 yılı sonunda, Estonya, Letonya (Latvia) ve Litvanya bağımsızlıklarını ilan ettiler.** Fakat Rusya'daki iç durum buraları da etkisi altına aldı ve Çarlık generallerinden Yudenitç Bolşeviklere karşı mücadelesinde Estonya'yı bir merkez olarak kullandı.
- **Sovyet Rusya, iç savaştan sonra, yaptığı anlaşmalarla bu memleketlerin bağımsızlıklarını resmen tanıdı.** Bunun için de, Estonya ile 1920 Şubatında Dorpat, Litvanya ile 1920 Temmuzunda Moskova ve Letonya ile de 1920 Ağustosunda Riga antlaşmalarını imzaladı.
- İki savaş arası devresinde bu memleketleri ortak olarak karakterize eden gelişmeler, en **liberal şekliyle uyguladıkları demokratik rejimlerin içeride doğurduğu siyasal istikrarsızlık ve karışıklıklar ve sonunda demokratik rejimin diktatörlüğe dönmesidir.**
- 1920-34 arasında Estonya'da 12 kadar siyasal parti var olmuş ve 18 kabine gelip geçmiştir. Letonya'da ise aynı devrede 20-30 siyasal parti mevcut olmuş ve 16 kabine birbirini izlemiştir. Halbuki her birinin nüfusu ancak bir-iki milyon kadardı. Bunun sonucu olarak 1934'den itibaren her iki memlekette de Faşizmi örnek alan diktatörlükler kurulmuştur.

- Öte yandan, bu iki memleketteki siyasal istikrarsızlık içinde işçiler de bir problem olmuş ve bunlar daima Sovyet Rusya'ya katılma fırsatını gözlemişlerdir.
- **Litvanya'ya gelince; Bu memleket üç büyük komşusu olan Sovyet Rusya, Polonya ve Almanya ile devamlı bir çatışma içinde bulunmuş ve bu devletlere daima kafa tutmuştur.**
- Litvanya'nın Sovyet Rusya ile meselesi, Sovyet rejimine duyduğu antipati idi. Büyük toprak sahipleri Sovyet aleyhtarlığının bayraktarlığını yapmışlar ve bu yüzden de ilk yıllarda iki taraf arasındaki münasebetler bir gerginlik havası içinde kalmıştır. Fakat Polonya ile Vilna meselesinin çıkması, Litvanya'nın Sovyetlere karşı davranışını yumuşatmış ve Sovyet Rusya'da da Dışişleri Bakanı Litvinov'un barışçı politikası dolayısıyla, 1926 Eylülünde iki taraf arasında saldırmazlık paktı imzalanmıştır.
- Vilna Litvanya'nın eski başkenti idi. Polonya-Rusya savaşı sonunda Ruslar yenilip buradan çekilince, buranın Litvanya'ya geçmesi gerekmektedir ve Milletler Cemiyeti de bunu düşünüyordu. Lakin 1920 Ekiminde Litvanya Polonyalılarından General Zeligowski Vilna'yı işgal etti. Bu işgale karşı Milletler Cemiyeti bir şey yapamadı ve bir milletlerarası Elçiler Konferansı da 1923 Martında Vilna'nın Polonya sınırları içine katılmasını kabul etti. Vilna, Litvanya-Polonya münasebetlerini zehirleyen bir konu olarak kaldı. Bundan sonra iki devlet birbirlerinin azınlıklarına karşı bir baskı kampanyası açtı. Hatta bu yüzden 1927 de iki devlet arasında neredeyse bir savaş bile çıkacaktır.

- Litvanya'nın Almanya ile olan Memel limanı meselesi ise, Vilna meselesinin aksi yönde gelişti. Memel halkı Almandı ve Almanya'ya katılmak istiyordu. Fakat Versay Antlaşması ile Memel Müttefiklere bırakılmıştı ve kaderini onlar tayin edeceklerdi. Litvanya bu kaderin tayinini daha fazla bekleyemedi ve Ruhr'un Fransızlar tarafından işgali sırasında Fransa Memel'deki askerlerini geri çekince, 1923 Ocak ayında, Litvanya da Memel'i işgal ile sınırları içine kattı. Müttefikler de bu işgali tanıdılar.
- Nüfusu Alman olan Memel'in Litvanya'ya kaptırılmasını Almanlar hiçbir zaman kabullenemediler. Onun içindir ki, Hitler iktidara geldikten sonra "bir millet, bir devlet" politikasını uygulamaya başladığı için, söz konusu edeceği ilk topraklardan biri de Memel olacaktır.
- Litvanya'nın iç durumuna gelince: Bu memlekette de demokrasi uzun yaşamadı. Hatta Estonya ve Letonya'dakinden daha kısa ömürlü oldu. **1926 Aralık ayında askerlerden Smetona ve Litvanya Üniversitesi tarih profesörlerinden Voldemaras bir darbe ile iktidarı ele aldılar ve bir diktatörlük kurdular.** Bunlar 1928 Mayısında yeni bir anayasa ilan ettiler ki, bu anayasaya göre Litvanya'nın merkezi Polonya'nın elinde bulunan Vilna idi. 1929 Eylülünde, Cumhurbaşkanı Smetona, başbakan Voldemaras'ı da tasfiye ve 1930 da memleketten çıkararak, memleketin tek hakimi oldu.

Polonya

- 1.Dünya Savaşının çıkmasıyla birlikte Polonyalı milliyetçiler de bağımsızlık için harekete geçtiler. Yalnız bu bağımsızlık mücadelesinde garip bir durum ortaya çıktı. Joseph Pilsudski'nin Polonya Lejyonu Almanlar ve Avusturyalılarla birlikte oldu ve Ruslara karşı savaştı. Pilsudski o sıralarda sosyalist ve koyu bir Rus düşmanı idi. Almanya **1916 yılında bağımsız Polonya Krallığının kurulduğunu ilan ettiyse de, bu bağımsız krallık Almanya'nın sıkı kontrolü altında kaldığından Pilsudski bundan hoşlanmadı** ve Almanlar da kendisini hapse attılar.
- Bağımsızlık mücadelesinin öbür kolunun başında Roman Dmowski bulunuyordu ve Dmowski 1914 de Varşova'da **Polonya Milli Komitesi'ni** kurmuştu. Dmowski Müttefiklerin tarafını tutmuş ve Ruslarla birlikte Alman ve Avusturyalılara karşı savaşmıştı. Bu sebeple, Almanya mütarekeyi imza edip de Polonya'nın bağımsızlığı ilan edildiği zaman Müttefikler Dmowski'yi Polonya'nın sözcüsü olarak kabul ettiler.
- Bağımsızlığın ilk günlerinden itibaren Polonya'da bir sağ-sol mücadelesi ortaya çıktı. Sol'u Pilsudski'nin **Sosyalist Partisi**, Sağ'ı da Dmowski'nin **Milli Demokrat Partisi** (yahut Endek'ler) temsil ediyordu. Ortada da bir kısım köylü partileri ve bunların dışında da komünistler ve küçük partiler bulunuyordu.
- Özellikle **sağ-sol mücadelesi ve bu mücadeleye diğer partilerin ve kişisel mücadelelerin karışması, Polonya'yı uzun bir süre siyasal istikrardan yoksun bıraktı.** 1926 da Pilsudski kendi diktatörlüğünü kurdu ve bu durum 1935 de ölümüne kadar devam etti. Pilsudski'nin ölümünden sonra diktatörlüğü Mareşal Smigly-Rydz devam ettirdi.
- Bu siyasal mücadelelerin yanında Polonya'yı uğraştıran diğer meseleler, **ekonomik kalkınma, toprak reformu, işçi meseleleri ve anayasa meselesi olmuştur.** Polonya savaş sırasında devamlı olarak muharebe alanı olduğu için memleket ağır tahribata uğramıştı.

Polonya

- Nüfusun büyük kısmı köylüydü. Bu duruma çare olmak üzere bir takım toprak reformlarına başvurulmuşsa da, olumlu sonuç alınamamıştır. Anayasa meselesinde yürütme kuvveti ile yasama kuvvetinin yetkileri konusundaki tartışmalar birinci planda gelmiş ve nihayet diktatörlüğün kurulması bu işi kestirip atmıştır.
- Savaşın bitmesinden sonra Polonya, sınırlarını düzenlemekle uğraşmıştır. Polonya milliyetçilerinin 1772 Polonya'sını yeniden yaratma iddiası, Polonya'yı bütün komşuları ile birkaç yıl mücadeleye sürüklemiştir. Sonunda geniş bir Polonya kurulmuştur, lakin bu Polonya'nın sınırları kendisi için güvensizlik doğurmuştur. 150.000 mil kare olan topraklarının ancak 90.000 mil karesi gerçek Polonya toprağı idi. **30 milyon nüfustan 20 milyonu gerçek Polonyalı, 10 milyonu ise azınlıklardı.** Polonya sınırlarının % 75'i devamlı bir tehdit altında, % 20'si emniyetsiz ve ancak % 5'i gerçek güvenlik altındaydı.
- Azınlıkların başında **4.250.000 Ukraynalı ile 900.000 Beyaz Rus gelmekteydi. Bunlar Polonya'nın Rusya'dan savaş ile kopardığı topraklardaydılar.** Bundan sonra büyük şehirlerde yaşayan ve ticaret ve bankacılığı ellerinde tutan **2.500.000 Yahudi** gelmekteydi. Bu Yahudi kitlesi Polonya'da Yahudi düşmanlığına sebep olmuş ve Milli Demokrat Partinin sağ kanadı bu düşmanlığın bayraktarlığını yapmıştır. Nihayet, **Almanya'dan alınan topraklarla büyük bir Alman kitlesi de Polonya sınırları içine girmiştir.** Polonya'nın, bu azınlıkları Polonyalılaştırmak için devamlı bir baskı politikası izlemesi azınlıkların devamlı tepkisine sebep olmuştur.

Polonya

- Polonya'nın dış politikası, Almanya'da Nasyonal Sosyalizmin iktidara gelmesine kadar, esas itibariyle Fransa'ya dayanmıştır. Almanya ile Sovyet Rusya arasında sıkışmış bulunan Polonya, daha ilk yıllardan itibaren Fransa'ya dayanma yoluna gitmiş ve 1921 Şubatında iki devlet arasında bir ittifak antlaşması imzalanmıştır. Besarabya dolayısıyla üzerinde yakın bir Rus tehdidini hissedenden Romanya ile Polonya arasında bir yakınlaşma olmuş ve 1921 de iki devlet arasında bir karşılıklı yardım paktı imzalanmıştır.
- 1934'e kadar Polonya'nın Almanya ile münasebetleri iyi gitmemiştir. Bunda rol oynayan **birinci sebep**, Polonya sınırları içindeki Almanlardı. Bu azınlıklar yüzünden iki devlet arasında sınır olayları eksik olmamıştır. **İkinci olarak**, Müttefiklerin, Polonya'yı denize çıkarmak için Alman toprağından Koridor bölgesini Polonya'ya vermeleri ve bu suretle Doğu Prusya'nın Almanya ile direkt bağlantısını kesmeleri, Almanlar üzerinde kötü bir etki yapmıştır.
- Polonya, bir Alman-Sovyet yakınlaşmasından daima çekinmiştir. Almanya ile Sovyet Rusya arasında sıkışmış bulunması Polonyalılar için devamlı bir sıkıntı konusu olmuştur. Bu sebeple, Polonya, Almanya ile Sovyetler arasında yapılan 1922 Rapallo ve 1926 Berlin Antlaşmalarını hiç iyi karşılamamıştır. Bundan başka, Batılıların Almanya ile Locarno anlaşmalarını yapmaları ve adeta Almanya'ya doğu sınırları konusunda serbest bırakmaları, Polonya'nın hoşnutsuzluğuna sebep olmuştur. Locarno anlaşmaları ile Fransa'nın Polonya'ya sınırlar bakımından garanti vermesi, Polonya'nın duyduğu boşluğu bir dereceye kadar doldurmuştur.
- Almanya'da Hitler'in iktidara gelmesinden sonra Sovyet Rusya Batılılarla işbirliği çabalarına başlayınca, Polonya da Almanya ile münasebetlerini düzenlemek zorunda kalmıştır. 1930'dan itibaren Dantzig'de Nazilerin gittikçe kuvvetlenmesi de Polonya'yı Almanya ile uzlaşmaya götürmüştür. Bunun sonucu olarak Almanya ile Polonya arasında, 26 Ocak 1934 de, aralarındaki anlaşmazlıkları barışçı vasıtalarla çözme amacını güden bir saldırmazlık deklarasyonu imzalanmıştır. İşin gerçeği aranırsa, bu deklarasyonla Almanya Koridor ve Dantzig meselesini ancak sonraki bir tarihe bırakmaktaydı. Yoksa Polonya ile gerçekten iyi niyetli bir dostluğu göz önüne almış değildir.

Ortadoğu ve Manda Rejimleri

• Suriye ve Lübnan

- 1920 Martında, Şam'da **Suriye Ulusal Konseyi** toplanmış ve bu kongre Filistin ve Lübnan'ı da içine alan büyük Suriye krallığını ilan ederek, krallığa Hicaz Kralı Hüseyin'in oğlu Faysal'ı getirmişti. Ancak, **San Remo konferansı bunu tanımadı ve Filistin'i Suriye'den ayırdı** ve **Suriye ve Lübnan Fransız mandasına verildi**. Fransa Suriye üzerinde kontrolünü kurabilmek için 90.000 kişilik bir kuvvet sevk etmek zorunda kaldı. Çünkü **Suriyelilerin uğradığı hayal kırıklığı halkın Fransızlara karşı mücadeleye açmasına sebep oldu**. Bu ayaklanma karşısında Fransız Yüksek Komiseri General Gouraud, 1920 Temmuzunda Şam'a girdi ve Faysal'ı da tahtından kovdu. Bundan sonra Suriye Fransa'nın gayet sıkı askeri idaresi altına girdi.
- Fransa Suriye'nin kontrolünü eline aldıktan sonra, Arap muhalefетinin bütünlüğünü parçalamak için, Suriye'yi parçalama yoluna gitti. General Gouraud, Fransa'ya daha sadık ve Fransa ile tarihi bağları olan Lübnan topraklarını, Osmanlı İmparatorluğu zamanındaki iki misline çıkararak Lübnan'ı Suriye'den ayırdı. Bu ise Arapların kızgınlığını büsbütün artırdı. Gouraud, geri kalan Suriye topraklarını da eyaletlere ayırarak bir federal sistem kurdu.
- Fransa, **Atraş** ailesinin liderliği altında bulunan **Dürzi'lerle** de 1921 de bir anlaşma yaparak, Suriye federasyonu içinde Dürzi'lere bağımsızlık vaad etmişti. Gerçekten **1922 Nisanında Federasyon içinde Dürzilerin bağımsızlığını tanıdı**.

- Fakat Gouraud'dan sonra Yüksek Komiser olan **General Sarrail**, bu anlaşmayı reddetti ve Atraş'ları tuzağa düşürerek tevkif etti. Bunun üzerine **1925 yazında Dürziler ayaklandılar**. Bu ayaklanma, gerçek bir savaş halinde iki yıl sürdü. Sonunda Fransa ayaklanmayı bastırdı. Fakat uyguladığı politikanın hatasını da görmüştü. Bunun için 1926 Mayıs'ında Lübnan'a ve 1930 Mayıs'ında da Suriye'ye sözde bir bağımsızlık vererek her ikisini de Cumhuriyet olarak ilan etti. Fakat her iki memleketin anayasasında da, Fransa'nın manda rejimi çerçevesi içindeki yetkileri geniş bir yer alıyordu. Bu sebeple, her iki memlekette de milliyetçilerin Fransa'ya karşı mücadelelerinin arkası kesilmedi. 1936'da Faşist İtalya'nın Habeşistan'ı ele geçirmesi Akdeniz'de büyük bir İtalyan tehdidini ortaya çıkardığından ve Nazi Almanyası ile Faşist İtalya Ortadoğu memleketlerinde İngiltere ve Fransa aleyhine yoğun bir propagandaya giriştiklerinden, Fransa Suriye ve Lübnan'la münasebetlerini daha yumuşak bir formüle bağlamak için, 1936 Eylülünde Suriye ve 1936 Kasımında da Lübnan ile ittifak antlaşmaları yaparak her iki memleketten çekilmeyi kabul etti. Fakat II'inci Dünya Savaşı patladığında Fransa parlamentosu bu antlaşmaları hala tasdik etmemişti. Bu durum, savaş içinde ve savaş ertesinde Fransa-Suriye münasebetlerinde gerginlikler doğuracaktır.
- Filistin:** Araplar için bir başka hayal kırıklığı da, Filistin'in Suriye'den ayrılarak İngiltere'nin mandası altına konması ve İngiltere'nin de, Filistin'de bir Yahudi anavatanı kurulması için almış olduğu sempatik davranış oldu.
- Yahudilerin Filistin'de bir anavatanı sahip olma faaliyetleri, yani Siyonizm hareketi, 1880'lerde Rusya'da ortaya çıkan Yahudi aleyhtarlığı (anti-semitizm) karşısında Rusya Yahudilerinin Filistin'e göç etmek zorunda kalmaları ile başlamış ve Budapeşte'li Yahudi gazeteci Dr. Theodor Herzl'in 1896'da yayınladığı "Yahudi Devleti" (Judenstaat) adlı eseriyle hızlanmıştı. Herzl 1897'de Dünya Siyonist Teşkilatı'nı kurmuş ve Avrupa ve Amerika'daki nüfuzlu ve zengin Yahudiler, büyük devletler nezdinde teşebbüslerde bulunarak Filistin'de bir Yahudi devleti kurmak için çalışmışlardır.
- Paris barış konferansında **Emir Faysal, Halep'den Mekke'ye kadar uzanacak Arap İmparatorluğu içinde Balfour Deklarasyonuna uygun olarak, Yahudilere mahalli muhtariyet verileceğini bildirdiyse de**, Faysal'ın bağımsız Arap devleti bile gerçekleşmedi. Buna karşılık, San Remo konferansında **İngiltere'nin Filistin'in mandasını eline geçirmesi ve ilk günden itibaren Yahudilerin Filistin'e göç etmelerine göz yumması, Araplar üzerinde sert tepki yaptı**. Araplarla Yahudiler arasında silahlı çatışmalar başladı. Bu çatışmaların en önemlileri 1921, 1929, 1933 ve 1937-39 yıllarında olmuştur. Almanyada Hitler'in iktidara geçtikten sonra Yahudi düşmanlığı politikasına başlaması ile, Almanyada ve İtalyada Filistin'deki Arapları Yahudilere karşı kışkırtmışlar ve Araplara, gizli olarak, para ve malzeme yardımında bulunmuşlardır. 1937'de başlayan çarpışmalar sırasında, 1938 yılında, 3.717 Arap ve Yahudi ölmüş bulunmaktaydı. 1937'de başlayan ayaklanma ancak 1939 Mayıs'ında sona erdirilebilmiştir.

- Arapların tepkisinde rol oynayan etkenlerden önemli biri de, Filistin'e yapılan Yahudi göçleri olmuştur. Her ne kadar, İngiltere mandater devlet olarak bu Yahudi göçü için bazı sınırlamalar koymuş ise de, 1922 yılında 590.000 araba karşı 84.000 kadar olan Yahudi sayısının, 1932 de 770.000 araba karşılık 181.000'e yükselmesine engel olamamıştır. 1933-35 yılları arasında Filistin'e 134.540 Yahudi göç etmiştir. Bu ani Yahudi göçü, Kudüs Müftüsü Hacı Emin el-Hüseyni liderliğindeki Filistin Araplarını daha da korkutmuş ve bunun içindir ki 1937-39 çarpışmaları hepsinin en şiddetlisi olmuştur.
- Filistin'deki bu duruma bir çare bulmak ve Araplarla Yahudilerin bir arada yaşamalarını sağlamak amacı ile İngiltere Filistin için, 1930, 1931, 1937, 1938 ve 1939 yıllarında bazı planlar ortaya atmıştır. Mesela **1937 Peel Komisyonunun raporu Filistin'in Araplarla Yahudiler arasında taksimini, bu olmadığı takdirde, muhtariyete sahip kantonlara dayanan bir federal sistemin uygulanmasını tavsiye etmiştir.** 1938 Woodhead Komisyonu raporu da taksimi tavsiye etmiş, lakin Filistin'de kurulacak Arap ve Yahudi devletleri arasında bir gümrük birliği kurulmasını ileri sürmüştür. **İngiltere hükümeti taksim fikrini kabul etmediği gibi, kendisi tarafından ortaya atılan planlar da Yahudi ve Araplar tarafından reddedilmiştir.** 1939 Şubatında Londra'da topladığı Yuvarlak Masa Konferansı da bir sonuç vermemiştir. Bunun üzerine, **İngiltere, 1939 Mayısında yayınladığı bir planda, on yıl içinde Filistin'e bağımsızlık vereceğini bildirmiş ve Filistin'e Yahudi göçünü de beş yıllık bir sürede 75.000 sayısı ile sınırlamıştır. Göçün sınırlanması Yahudilerin hiç hoşuna gitmediği gibi, Araplar da bu planı tatmin edici bulmamışlardır.** Filistin, 2'inci Dünya Savaşına bu şartlar içinde girdi.
- Filistin meselesinin 1930'lardan itibaren şiddetlenmesinde, 1930 da Irak'ın ve 1936'da da Suriye'nin hukuken bağımsızlıklarını almasından sonra Filistin Araplarıyla yakından ilgilenmelerinin de önemli etkisi olmuştur.